

WASA DAGBLAD

Nr 19 Söndagen den 11 maj 2025

ISSN 2954-2448

Helsingin Sanomat och AI

Mors dag

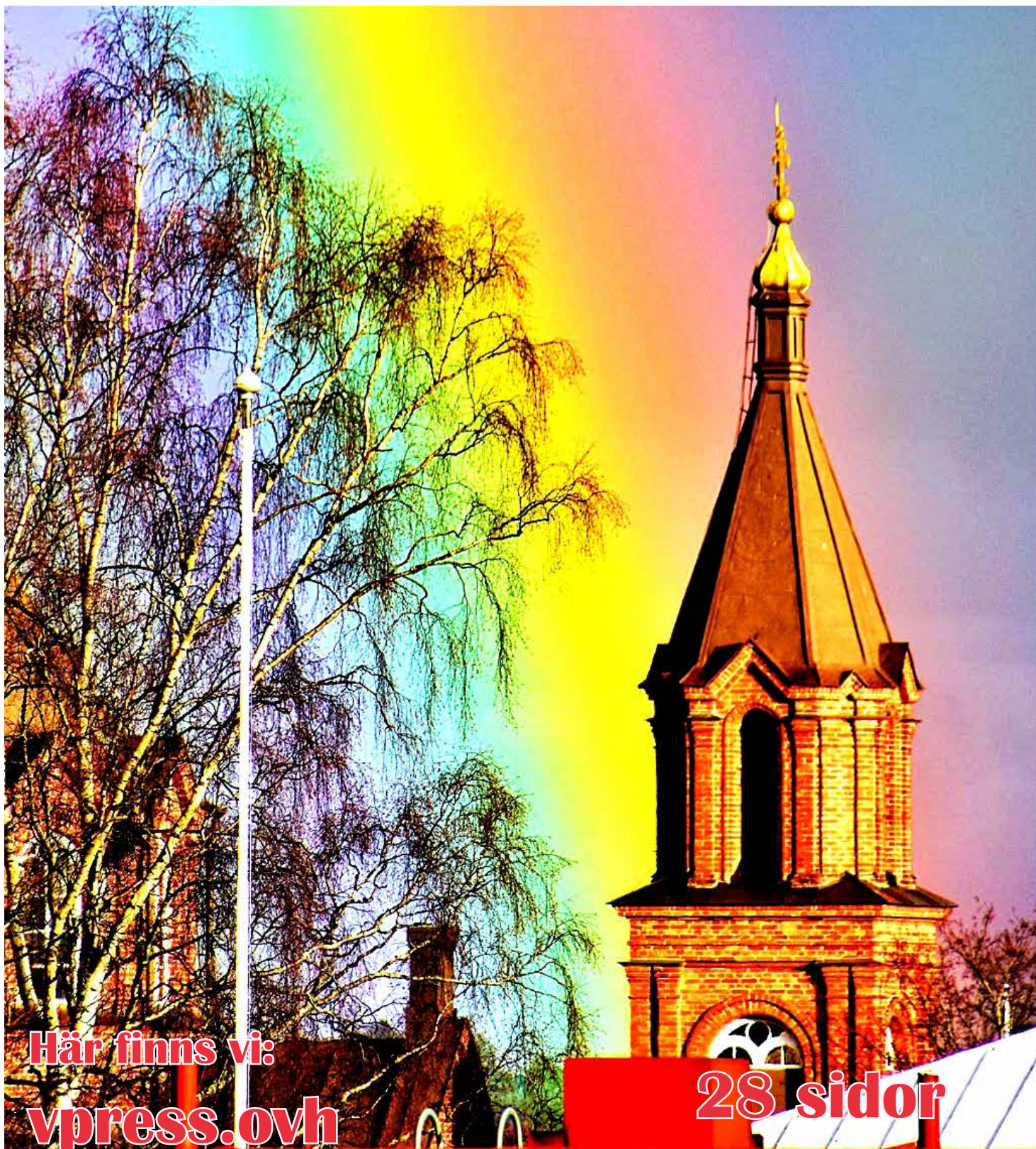
Anna-Maja Henriksson

Nilla Kjellsdotter

Pornografi: Synd eller njutning?

ALMA

WASA DAG- BLAD

Här finns vi:

vpress.ovh

28 sidor

I DAG

Den artificiella intelligensens roll i tidningsjournalistiken – Helsingin Sanomat som exempel

Artificiell intelligens kommer att orsaka en revolution inom journalistiken,

Tekniska framsteg har förändrat journalistiken snabbare än någonsin tidigare. I synnerhet artificiell intelligens (AI) har blivit ett viktigt verktyg i mediehus runt om i världen. Med hjälp av den kan den påskyndas innehållsproduktionen, effektivisera den undersökande journalistiken och erbjuda läsarna nya interaktiva tjänster. Användningen av artificiell intelligens är dock också förknippad med etiska utmaningar, såsom källornas tillförlitlighet, informationens opartiskhet och förändringar i arbetsuppgifterna.

Helsingin Sanomat (HS) är Finlands ledande dagstidning och har tagit i bruk artificiell intelligens på många olika sätt, samtidigt som journalistiskt ansvar och etiska principer står i centrum. I den här ledaren undersöker vi den artificiella intelligensens inverkan på journalistiken globalt och de konkreta användningsområdena för HS.

Artificiell intelligens som verktyg för journalistik runt om i världen

Många internationella mediehus, såsom The Guardian, The Washington Post och Reuters, har införlivat artificiell intelligens i sitt redaktionella arbete. De vanligaste applikationerna inkluderar:

Automatisk nyhetsgenerering – Från datatrafik, sportresultat och rapporter kan enkla nyheter snabbt genereras. Till exempel använder Associated Press artificiell intelligens för att bearbeta affärsresultat.

Dataanalys och undersökande journalistik – AI kan gå igenom enorma mängder data, t.ex. myndighetsdokument, för att avslöja potentiella brister.

Personligt innehåll – Algoritmer

Pämbild: Regnbåge

rekommenderar artiklar baserat på läsarens intresse (t.ex. Wikipedia). Rekommenderare som Netflix).

Diversifiering – Översättning, inspelning och kondensering av text gör arbetsflödet mer effektivt.

Det finns dock problem: vilseledande "hallucinationer", deepfakes och partiskhet av information inom artificiell intelligens är hot mot den journalistiska tillförlitligheten. Därför är det viktigt med etiska riktlinjer och mänsklig tillsyn.

Helsingin Sanomat är en föregångare inom artificiell intelligens

HS har integrerat artificiell intelligens i sina leveransprocesser på ett transparent och ansvarsfullt sätt. Tidningen rapporterar om detta i en artikel som publicerades den 6 maj. I tidningens principer betonas att journalisten alltid är ansvarig för innehållet, oavsett om det är fråga om artificiell intelligens eller något annat verktyg. Det viktigaste är sanningsenlighet och läsarnas förtroende.

Viktiga tillämpningar av artificiell intelligens i HS

Journalistisk rekommendation – Rekommendationerna på framsidan av HS och i slutet av artiklarna baseras både på redaktörernas val och läsarens tidigare beteende.

AI-röst – Nästan varje artikel kan läsas av en robotröst, vilket gör livet enklare för läsare på språng, till exempel.

Transkribering av intervjuer – AI omvandlar tal till text, men resultatet granskas och korrigeras av redaktören innan publicering.

Sammanfattningar – Många artiklar börjar med en AI-genererad sammanfattning som finjusteras av redaktören.

Informationshämtning - Watchdog-systemet söker efter nyheter i kommunala dokument, och journalisten gör de slutliga nyheterna.

AI-assistent och berättelseassistent – Verktygen hjälper dig att skapa berättelseutkast, översättningar och videomanus.

Illustrationer och nyckelord – AI föreslår element för illustrationer och nyckelord för artiklar, men det slutliga beslutet är upp till redaktören.

ren.

Etiska gränser: när används inte AI?

HS har satt tydliga gränser:

AI-bilder publiceras inte (utom i undantagsfall när de är föremål för själva nyhetsförmedlingen).

Datasäkerhet är en prioritet – materialen används inte utanför Sanoma.

Transparens – Ju mer AI påverkar innehållet, desto mer exakt kommer det att kommuniceras till läsaren.

Framtida utmaningar och möjligheter

Utvecklingen av artificiell intelligens fortsätter och användningen av den inom journalistiken kommer bara att öka. Viktiga frågor är bland annat:

Hur kan vi säkerställa att den information som produceras av artificiell intelligens är tillförlitlig?

Vad ska man göra när AI av misstag sprider vilseledande information?

Hur kan den journalistiska pro-

fessionalismen upprätthållas när det rutinemässiga arbetet automatiseras?

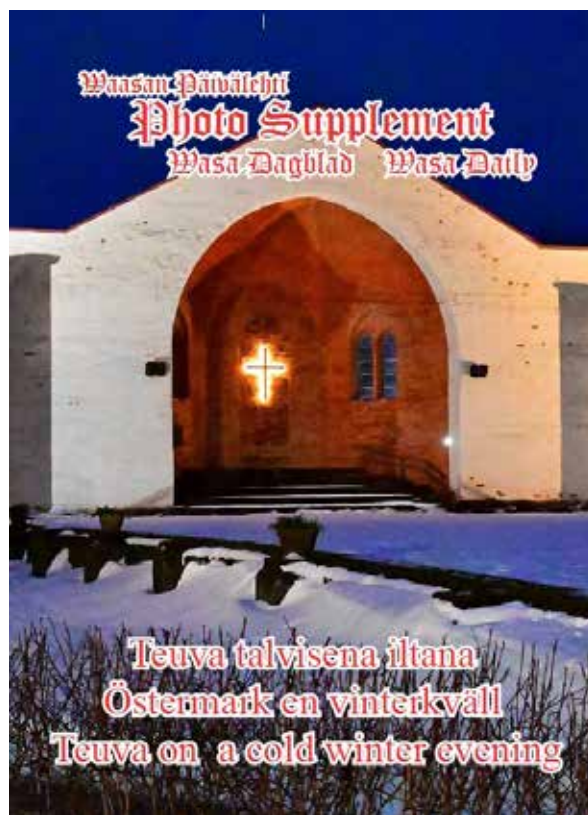
Helsingin Sanomat har tagit ett steg framåt i utnyttjandet av artificiell intelligens, men har behållit människans bedömning och de journalistiska principerna i centrum. Detta är en modell som även andra medieföretag bör följa.

Artificiell intelligens hjälper, inte ersätter

Den artificiella intelligensen förändrar journalistiken, men den ersätter inte journalisterna – åtminstone inte ännu. Fördelarna (snabbhet, effektivitet, nya tjänster) är betydande, men mänskligt omdöme och etiskt ansvar är ovärderliga. Helsingin Sanomats synsätt, där den artificiella intelligensen är ett verktyg i stället för en beslutsfattare, är ett steg i rätt riktning.

Läsarnas förtroende är kärnan i journalistiken, och för att upprätthålla det krävs att AI används på ett klokt sätt – inte billigare eller snabbare, utan bättre.

Photo Supplement

Fotobilaga - vpress.obh

NYHETER

LITTERATUR

Oravais-författaren Nilla Kjellsdotter slår försäljningsrekord – ”Mord i Österbotten”-serjan sålt i över 390 000 exemplar

Romanen ”Inte ditt barn” utforskar moderskapets mörka sidor

Den svenskspråkiga deckardrottningen Nilla Kjellsdotter från Oravais har överträffat alla förväntningar – hennes kriminalserie ”Mord i Österbotten” har sålt i mer än 390 000 exemplar. Den fjärde delen i serien, ”Inte ditt barn” (Gummerus), ges ut på finska den 28 maj och lovar återigen vara en psykologiskt djuplodande thriller som skakar läsaren till sinnes.

Österbottniska brott fascinerar internationellt

Deckarserien som följer kriminalinspektör Mija Wadö vid Vasa polis har blivit en favorit inte bara i Finland och Sverige

utan även i Norge, Danmark och Estland tack vare sina österbottniska landskap och komplexa brottsberättelser. Kjellsdotter har genom sin förmåga att kombinera spännande intriger med djupgående karaktärsstudier blivit en av Nordens mest hyllade kriminalförfattare.

”Jag är överväldigad av läsarnas respons. Mija Wadös historier berör människor eftersom de handlar om universella känslor – rädsla, kärlek och svek”, säger Kjellsdotter.

Romanen utforskar moderskapets ambivalens

”Inte ditt barn” för läsaren återigen till Österbottens höstliga landskap där den tioåriga pojken Albine försvinner under årets första snöstorm. När den

pålitlige och punktliga pojken inte kommer hem börjar även byns lugna yta att spricka.

Kriminalinspektör Mija Wadö tvingas konfrontera både mysteriet kring pojkens försvinnande och sina egna inre konflikter. Den gravida Mija fruktar att förlora sin identitet i moderskapet:

”Hon längtade efter sitt barn, men samtidigt fruktade hon att inte längre få vara en del av arbetsgemenskapen. Tanken på att gå i mammaledig kändes nästan outhärdlig.”

När utredningens ledtrådar börjar peka mot Mijas egna närmaste kretsar tvingas hon möta sina mörkaste farhågor. Vad händer när brott gömmer sig i gränslandet mellan föräldrakar-

lek och rädsla?

Deckardrottning som gjorde Österbotten känt

Nilla Kjellsdotter tilldelades förra året Österbottens svenska kulturfondets pris för att ha gjort Österbottens kultur och landskap känt. Hennes verk har berömts inte bara för sina spännande intriger utan även för sina djupgående karaktärer och realistiska skildringar av vardagslivet.

”Jag skriver inte bara om brott – jag vill berätta människors historier där varje läsare kan känna igen sig”, säger Kjellsdotter.

Boken är översatt till finska av Anna Heroja.

Källa:Gummerus

NYHETER

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST

Denna tidning kan man läsa var som helst, som hr på stranden

MEDIA

Helsingin Sanomats artiklar delvis producerade av AI

Helsingin Sanomat använder AI som ett verktyg i journalistiken, men all publicerat innehåll granskas av journalister och chefredaktören.

Enligt tidningen hjälper AI till att förbättra journalistikens kvalitet, påskynda arbetsprocesser och hitta nyheter mer effektivt. Men det är alltid människorna, inte maskinerna, som har det slutgiltiga ansvaret för innehåll.

”Författare, fotografer och alla journalister är ansvariga för det innehåll de producerar. Eventuella misstag görs av en människa, inte av en maskin”, betonar Helsingin Sanomat. Tidningen använder AI öppet

och redovisar dess roll särskilt om den har haft en betydande inverkan på det slutliga resultatet. Helsingin Sanomat följer Publicistklubbens rekommendationer om märkning av AI-användning. Målet är att upprätthålla läsarnas förtroende och säkerställa att den publicerade informationen är tillförlitlig. ”Vårt mål är att läsaren alltid ska kunna lita på det innehåll som HS publicerar”, säger tidningen.

AI-användning blir allt vanligare i media, och Helsingin Sanomat har kartlagt dess huvudsakliga tillämpningar i sin redaktion. Enligt tidningen ersätter AI inte journalisternas professionalism, utan fungerar som ett verktyg som underlättar och effektiviserar nyhetsrapporteringen.

MORS DAG

Kammarmusik och söta toner till mors dag – Unikt erbjudande väntar konsertbesökare i Vasa stadshus

Gör dig redo att fira mors dag på ett alldeles speciellt och sinnligt sätt!

Söndagen den 11 maj bjuder Vasa stadsmusiker in till en stämningsfull kammarmusikkonsert i stadshusets vackra salar. För att hedra alla fantastiska mammor har man skapat ett exklusivt erbjudande: en konsertbiljett inklusive kaffe med en läcker bakelse i pausen – allt detta för det förmånliga priset av 25 euro.

Denna minnesvärda konsert utlovar en resa genom olika musikaliska landskap, med fokus på kammarmusikens intima och uttrycksfulla värld. Konserten inleds med två fångslande duetter som båda bär tydliga influenser från nyklassicismen. Först ut är André Jolivets sonatin för

flöjt och klarinett, ett verk där de två instrumenten engagerar sig i en lekfull och jämbördig dialog. Därefter får publiken njuta av Rebecca Clarkes eftertänksamma och tidvis melankoliska duett för klarinett och altviolin. Detta stycke komponerades i USA, en tid då Clarke själv kände en stark längtan tillbaka till sitt hemland, vilket speglas i musikens innerlighet.

Efter att de inledande duetterna skapat en förtrollande atmosfär, bjuds publiken på en välkommen paus. Här får konsertbesökarna tillfälle att avnjuta en kopp rykande kaffe tillsammans med en smakfull bakelse, vilket ingår i specialerbjudandet.

Konsertens andra del tar publiken med på en djupdykning in

i den passionerade slaviska romantiken. Vasa stadsorkesters eminenta stråckkvartett kommer då att framföra Aleksandr Borodins andra stråckkvartett. Detta mästerverk är inte bara fyllt av vackra melodier och rika harmonier, utan bär också en personlig dedikation från kompositören till hans älskade hustru. Borodins andra kvartett är känd för sin känsloladdade intensitet och sina innerliga uttryck, vilket gör den till ett idealiskt stycke för att hylla kärleken och familjebanden på mors dag.

Detta specialerbjudande ger en unik möjlighet att kombinera en kulturell upplevelse av högsta kvalitet med en stunds gemytlig samvaro och en smakfull fika. Att få uppleva Vasa stadsorkesters musiker i en så

intim kammarmusikmiljö är en sällsynt njutning, och att dessutom kunna göra det på mors dag med ett förmånligt pris gör evenemanget än mer attraktivt.

Missa inte chansen att ge din mamma – eller dig själv – en minnesvärd och berikande upplevelse på mors dag. Låt kammarmusikens sköna klanger och bakelsernas sötma skapa en stund av glädje och harmoni i Vasa stadshus. Biljetter till detta speciella evenemang kan köpas via Vasa stadsorkesters hemsida eller direkt vid entrén i mån av plats. Var dock ute i god tid för att säkra din plats till denna garanterat uppskattade konsert. Fira mors dag med musik – en gåva som berör själen!

NYHETER

EU

Henriksson i Europaparlamentet: Ukrainas kamp är hela Europas kamp – Minnet av andra världskrigets slut stärker stödet till Ukraina Kammarmusik och hembakta finesser –

Anna-Maja Henriksson

Europaparlamentarikern och vice ordförande för Renew Europe-gruppen, Anna-Maja Henriksson (Svenska folkpartiet i Finland), höll ett kraftfullt tal i Europaparlamentet under en debatt som anordnades för att hedra Europasegerdagen (Victory in Europe Day).

Denna, den 8 maj 2025, firades 80-årsdagen av slutet på andra världskriget. I sitt tal påminde Henriksson församlingen om Finlands egen särskilda "segerdag" den 27 april 1945, då Nazitysklands styrkor drevs ut ur Lappland och Finland återigen var en självständig och fri nation.

Henriksson delade ett personligt minne av sin far, som kämpade sida vid sida med sina finska vapenbröder för Finlands frihet och självständighet.

Hon betonade den anmärkningsvärda bedriften av finska soldater som lyckades stoppa Sovjetunionens massiva ockupations- och invasionsförsök två gånger – först i vinterkriget och sedan sommaren 1944. Henriksson konstaterade att denna försvarsseger var en unik bedrift även för hela Europas demokrati.

Fokus i hennes tal skiftade sedan till den aktuella och allvarliga situationen i Europa. Henriksson underströk Ukrainas pågående kamp för sin existens mitt i Rysslands

anfallskrig. "Idag kämpar Ukraina med kniven mot strupen. Detta är också vår kamp, hela Europas kamp," betonade hon.

Henriksson klargjorde att Europa måste stödja Ukraina i dess kamp så att landet kan uppnå en försvarsseger på sina egna villkor. Samtidigt krävde hon att Ryssland ställs till svars för sin oproprovocerade aggression och den brutala förstörelse den har orsakat.

Henriksson påminde Europaparlamentet om Europeiska unionens historiska rötter som ett fredsprojekt i efterdyningarna av andra världskriget. Hon vädjade till parlamentet och hela Europa att denna grund aldrig får glömmas bort.

"Låt oss alltid komma ihåg detta och göra allt vi kan för att Ukraina en dag ska kunna ansluta sig till Europeiska unionen," avslutade Henriksson sitt tal med ett starkt budskap om enighet och hopp för framtiden.

Hennes ord fick stor uppmärksamhet och stöd i parlamentet, vilket understryker Europas gemensamma engagemang för fred, demokrati och Ukrainas självständighet. Henrikssons tal fungerade som en kraftfull påminnelse om historiens lärdomar och skyldigheten att stödja dem som just nu kämpar för europeiska värderingar.

Källa: SFP

ALMA

Nya färdigheter och vänner genom hobbyn – Anmälan till Vasa medborgarinstitut Almas kurser börjar i maj

Är du intresserad av att lära dig ett nytt språk, utveckla dina kreativa färdigheter eller förbättra ditt välbefinnande?

Vasa medborgarinstitut Alma öppnar återigen dörrarna för nya studerande läsåret 2025–26. Anmälan till nästa läsårs breda kursutbud inleds torsdagen den 15 maj klockan 15.00. De ivrigaste kan bekanta sig med kursutbudet och anmäla sig redan nu på adressen uusi.opistopalvelut.fi/vaasa, där en stor del av vårens 2026 kurser redan finns tillgängliga för bokning.

Alma har etablerat sig som ett betydande centrum för vuxenlärande i Vasaregionen. Årligen lockar institutets över 1000 kurser cirka 16 000 deltagare inom tio olika ämnesområden. Verksamheten är inte begränsad till Vasa, utan Alma ordnar även kurser i Lillkyro, Laihela och Storkyro. I linje med den moderna tiden är även utbudet av nät- och studiepoängskurser brett, vilket möjliggör studier oberoende av tid och plats. Medborgarinstitutets kurser och föreläs-

ningar är öppna för alla, oavsett ålder eller tidigare utbildning.

Nästa läsår bjuder återigen på intressanta nyheter som kompletterar Almas redan rika utbud. Nya inslag är bland annat kurser där man får prova på att sy i fiskhud, finna ro i graviditetsyoga, dyka in i det fornnordiska språket norrönt via nätet samt upptäcka balansen genom mindfulness och musikens välbefinnande-främjande effekter. Utbudet av de populäraste kurserna, såsom finska på olika nivåer, mångsidiga sömnadskurser samt olika massagetekniker, har utökats för att möta den ökade efterfrågan. Särskilt keramik- och skokurserna brukar snabbt bli fullbokade direkt när anmälan öppnas, så det lönar sig att vara snabb. Även kursutbudet i Kyrolandet har stärkts med bland annat nya yogakurser, vilket gör välbefinnandet mer tillgängligt för regionens invånare.

Utöver de traditionella hobbykurserna satsar Alma även

på professionell utveckling genom att erbjuda olika kvalificerande utbildningar. Ett exempel på detta är kurserna i Första hjälpen för psykisk hälsa, där deltagarna efter godkänt slutförande erhåller ett officiellt kompetensbevis. Dessa kurser är värdefulla färdigheter både för individens välbefinnande och i arbetslivet.

”Även om största delen av kurserna för läsåret 2025–26 publiceras i maj i samband med anmälan, är det bra att komma ihåg att vi kontinuerligt uppdaterar vårt utbud under hela året,” påminner rektorn för Vasa medborgarinstitut Alma, Sannasirkku Autio. Hon betonar medborgarinstitutets betydelse inte bara som en miljö för att lära sig nya färdigheter, utan också som en viktig mötesplats för gemenskap och nya vänskapsrelationer. ”För oss är det av yttersta vikt att erbjuda mångsidiga inlärningsmöjligheter för människor i alla åldrar och i olika livs-

situationer. Inläring handlar inte bara om att skaffa nya färdigheter, utan det är också ett sätt att berika livet och främja välbefinnandet.”

Förutom anmälan via nätet erbjuder Alma även mer traditionella anmälningssätt. Intresserade kan anmäla sig till kurserna på plats vid Almas servicepunkter i Vasa på adresserna Rådhusgatan 31 (tel. 0400 868 110, öppet mån-fre kl. 8–16) och Rådhusgatan 33 (tel. 040 6299 133, öppet mån-tors kl. 10–14). Vid servicepunkterna hjälper kunnig personal gärna till med kursval och svarar på eventuella frågor.

Nu är det ett utmärkt tillfälle att bekanta sig med Almas breda kursutbud online och planera det kommande läsåret med nya intressanta hobbyn och inlärningsupplevelser. Oavsett om ditt intresse ligger inom språk, konst, motion, välbefinnande eller praktiska färdigheter, finns det garanterat något för alla i Almas mångsidiga utbud. Ta chansen och anmäl dig för att berika ditt liv med nya färdigheter och vänner!

Källa: Vaasa.fi

NYHETER

ÖSTRA FINLANDS UNIVERSITET

»Pornografi – synd eller njutning?» Ny studie från Östra Finlands universitet avslöjar kristnas komplexa förhållande till porr

Aktivt religiösa finländare konsumerar överraskande mycket pornografi trots att majoriteten anser det vara en synd och moraliskt fel. Denna konflikt orsakar djup skam och andligt lidande, visar en banbrytande doktorsavhandling av FM Pia Rendic vid Östra Finlands universitet.

Unga kvinnor i religiösa kretsar – oväntade aktiva användare
Studien, med över 500 kristna porrkonsument, visade tydliga könsmönster:

Unga kvinnor som aktivt deltar i församlingsliv var överrepresenterade bland regelbundna användare

Huvudsaklig startorsak: nyfikenhet och sexuellt intresse (68%)

Vanligaste skälet till fortsatt användning: självtillfredsställelse (82%)

Endast 12% upplevde att porr förbättrade sin relation

”Det mest överraskande

var hur många unga kvinnor som regelbundet tittar trots att de vet att det strider mot sin tro,” berättar Rendic.

Moralisk ångest och relationsproblem
Studien belyser porrens psykiska och sociala konsekvenser:

Inre konflikter: 89% upplevde skuld känslor efter användning

Relationseffekter: 76% rapporterade negativ påverkan på intimiteten

Religiösa konflikter: 68% kände sig som ”sämre kristna” p.g.a. porren

”Många fastnar i en cykel av ånger och tillfällig avhållsamhet följt av återfall,” förklarar Rendic.

Kyrkans tysta kris – behov av nya angreppssätt
Rendics forskning pekar på tydliga behov:

Kyrkan måste utveckla modernare stödmetoder

Sexuell upplysning behövs i religiösa samfund

Porrberoendeprevention bör ingå i diakonalt arbete

”När 40% sökt professionell hjälp för porrrelaterade problem men endast 8% vänd sig till församlingen, har vi ett uppenbart problem,” konstaterar Rendic.

Disputation väcker debatt
Försvaret äger rum 16.5.2025 i Joensuu och kan följas online. Fakultetsopponent är docent Marjo Kolehmainen från Åbo universitet.

”Denna forskning bryter tabun och ger verktyg för

en mer konstruktiv dialog om sexualitet i religiösa sammanhang,” säger professor Kati Tervo-Niemi-lä, handledare för avhandlingen.

Studien ingår i Östra Finlands universitets bredare projekt om religionens roll i modern tid.

Källa: Östra Finlands universitet

VECKANS KONSTUPPLEVELSE

Ida Silfverberg

23.1.1834, Helsinki - 20.12.1899, Firenze, Italia

Paimentyttö, 1867

EVENEMANG

TIKANOJA

Utställningen som täcker den mästerliga natur- och porträttfotografen Eero Järnefelts (1863–1937) hela karriär visas fram till 25.5.2025 på Tikanojas konstmuseum – så det finns fortfarande gott om tid.

Järnefelt har anknytning till Vasa i och med att hans far Alexander var landshövding i Vasa län 1888–1894. Alexander bodde på Strandgatan och familjen hyrde Tottesunds gård i Maxmo somrarna 1891–1892. Eero Järnefelts syster Aino gifte sig där med Jean Sibelius.

Utställningens kurator är Ateneums intendent Timo Huusko och utställningen på Tikaoja konstmuseum har producerats av Konstmuseet Ateneum / Finlands Nationalgalleri i samarbete med Vasa museer.

DIANDRA MORS DAG KONCERT

11.5.2025 vid 17.00

Romeo

Långgatan 53, 65100 Vasa

Vasa stadsteater

<https://www.vaasankaupunginteatteri.fi/>

ELLY SIGFRIDS TORG

Vårmarknad

16.5.2025 kl. 15.00 – 19.00

Korsholmsvägen 65610,

Korsholm

Korsholm kuntakehitys-

0444240300 johanna.langs-

kog@korsholm.fi

<https://korsholm.fi/utveckling>

WASA SINFONIETTA

Vasa stadshus 18.5. kl. 14.00

Save the Trees - välgörenhetskoncert

Intäkterna från välgörenhetskonserterna Rädda träden doneras till Vasa stadsträdgård för

inköp av träd som en miljögärning på lekparkerna och gårdarna till daghemmen i Vasa stad, till glädje för Vasa barn.

<https://wasasinfonietta.net/>

KVÄLLSMUSIK

I Vasa kyrka – njut av stämningen av en klassisk sommarkväll

Känn stämningen av sommarkvällar till högklassig musik i Vasa kyrka. De evangelisk-lutherska församlingarna bjuder igen på gratis konserter med klassisk musik, som redan under årens lopp har etablerat sig som pärlor i stadens sommarprogram.

Klassisk kvällsmusik på onsdagar från 4.6.25 kl. 19.30

4.6. Kammarkör Canticum Maris.

11.6. Serene Erhie, sopran och Anna Roos, piano.

18.6. Monica Heikius, sopran och Karolin Wargh, orgel.

25.6. Jonna Pirttijoki-Helander, dragspel, sång och Sauli Perälä, piano, sång.

2.7. Erica Nygård, flöjt och Niels Burgmann, orgel.

9.7. Lovisa Tuomisto och Valtteri Tuomisto, orgel, piano och sång.

16.7. Jenny Sandelin, sopran och Anton Ylikallio, piano.

Tisdag 22 juli kl. 18.30 Péter Sakari, orgel. I samarbete med Musikfestspelen Korsholm. 6.8. Inka Pärssinen, trumpet och Hanna Koljonen, orgel.

13.8. Noora Karhuluoma, sopran och Marco Bonacci, cembalo.

MUSIKFESTSPELEN I ILMOLA (ILMAJOKI)

”STORA OFREDEN 1713-1721”

6-15.6.2025

”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder.

Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek, uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfallskrig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.”

www.musiikkijuhlat.fi

AMOS REX Helsingfors

12.6.25

GRATIS inträde hela Helsingfors-dagen

www.amoxrex.fi

NÄRPES TEATER

”Maskinisterna”, en pjäs om Bröderna Wickström och deras motorfabrik. med manus och regi av Erik Kiviniemi.

Urpremiär 28.6.25 klo 19

Andra föreställningar:

1.7 kl 19

3.7. kl 19

7.7. kl 19

8.7. klo 19

10.7 kl 19

13.7. kl 17

15.7. kl 19

16.7. kl 19

17.7. kl 19

19.7. kl 19

KASKÖ MUSIKSOMMAR

9-12.7.25

Festival för klassisk musik i Finlands minska stad.

”Havets närhet, Kaskö stads historia, tvåspråkigheten, den vackra trähusmiljön”

Konstnärliga ledare Anna-mari och Samuli Peltonen

LOCHTEÅ KYRKOMUSIKFESTSPEL

22-27.7.25

Kyrkomusik från tusenåriga traditioner

www.kirkkomusiikkijuhlat.fi

MUSIKFESTSPELEN KORSHOLM

23.7.–30.7.2025

Över hundra artister från hela världen samlas i slutet av juli för en vecka fylld av musik och gemenskap.

I år firar Korsholmans musikfestival sitt 43:e år med ett brett och mångsidigt program med temat ”Broar” och undertemat ”Resa tillsammans”.

Festivalen erbjuder allt från klassisk musik och tango till folkmusik, barnkonserter och – för allra första gången – bal-kansmusik

RITZ

25.7.25 kl 19

MARI PALO – TANGO

En av Finlands mest eftertraktade sopraner dyker ner i tängins värld.

Korsholm Music Festival

VASA STADSHUS

27.7.25

CONCERT ROYAL

Amélie goes to Belgrad and friends

Korsholm Music Festival

VAAASA FESTIVAL

31.7 – 2.8.2025

Vaasan sisäsatama

K18

<https://vaasafestival.fi/>

KONSTENS NATT

14.8.2025

”Jag hoppas att vi ses igen på Konstens natt nästa år”

<https://www.vaasa.fi/koeja-nae/kulttuuria-vaasasa-ja-seudulla/taiteiden-yo/>

AMOS REX Helsingfors

14.8.25

GRATIS inträde kl 18-23 under

KONSTENS NATT I

Helsingfors

www.amoxrex.fi

WASA FUTURE FESTIVAL

11-16.8.2025

Wasa Future Festival 2026 kommer att äga rum mellan den 11 och 16 augusti.

Evenemanget samlar kunniga och motiverade personer från näringslivet, universiteten, de regionala beslutsfattande organen och ministerkåren för att fokusera på att lösa problem i Vasa och runt om i Finland. Evenemanget kan följas på Wasa Future Festivals YouTube-kanal.

Wasa Innovation Center
Gerbyntie 18

65230 Vasa

<https://wasafuturefestival.fi/>

KOKKOLAN SUUSKAMARI-KARLEBYS HÖSTKAMMAR

Elokuu 2025 & 2026

www.kokkolansyyskamari.com

KÅLKÅBRA Karleby Opera-festival

14-16.11.25

”Från människor till människor och opera för operans skull”

www.kpkamariooppera.fi

VÄGKYRKOR

Hitta ro på vägen!

Hitta ro på vägen: En titt på Europas vägkyrkor

I århundraden har kyrkor fungerat som platser för tröst och andlig förnyelse för samhällen. Men i det moderna Europa har ett unikt koncept dykt upp: vägkyrkor. Dessa är kyrkor speciellt designade eller anpassade för att välkomna resenärer och erbjuder en fristad för bön, reflektion eller bara en fridfull paus från resan.

Tyskland: Pionjarnationen

Tyskland anses ha fött vägkyrkans koncept. Den första tros ha öppnat för decennier sedan i Baden-Baden och erbjöd en rastplats för trötta resenärer på Autobahn. Dessa Autobahnkapell, som de ibland kallas, har ofta en distinkt arkitektur, vilket skapar ett visuellt slående landmärke längs motorvägen.

Finlands omfattande nätverk

Finland har tagit emot vägkyrkans koncept med anmärkningsvärd entusi-asm. Med över 200 vägkyrkor utspridda över landet erbjuder de en fristad för resenärer, särskilt under sommarmånaderna. Medan vissa stänger under vintern, förblir några dedikerade öppna året runt och erbjuder en varm och välkomnande plats för alla.

Utöver gränserna: Vägkyrkor blir vanliga

Medan Tyskland och Finland har de mest etablerade nätverken, vinner konceptet med vägkyrkor gradvis mark i andra europeiska länder. Österrike, Ungern och Nederländerna är bara några få exempel där du kan hitta dessa resvänliga gudstjänstplatser.

Finns det vägkyrkor i USA?

För närvarande är konceptet med dedikerade vägkyrkor inte lika utbrett i

USA. Men det finns exempel på kyrkor längs större motorvägar som erbjuder liknande gästfrihet för resenärer. Vissa har anvisade rastplatser eller öppnar sina dörrar för bön och kontemplation. Dessutom har lastbilsstopp ofta kapell eller utsedda lugna utrymmen som vänder sig till resenärer på vägen.

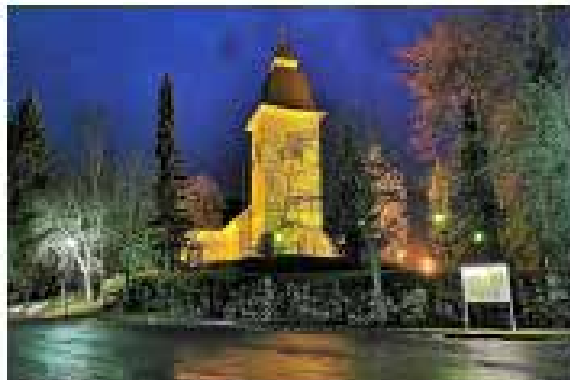
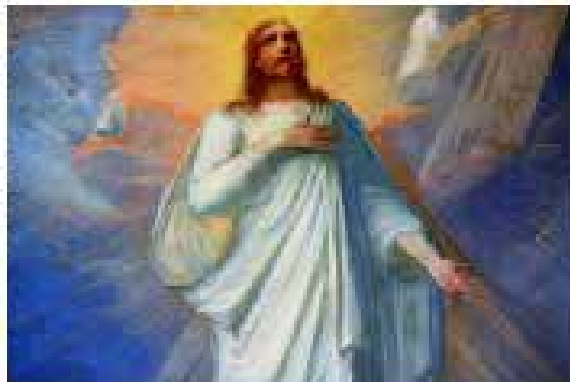
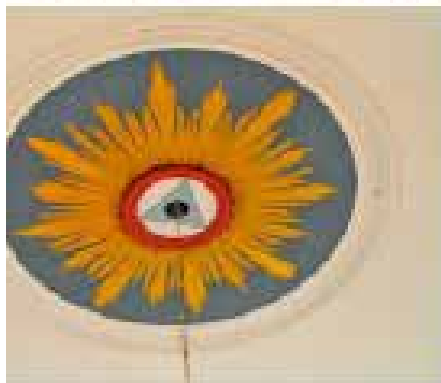
En ledstjärna för den moderna resenären

I en tid med snabba resor erbjuder vägkyrkor en värdefull tjänst. De erbjuder en plats för trötta resenärer att hitta en stunds lugn, återkoppla med sin tro eller helt enkelt uppskatta ett vackert utrymme. Den unika arkitekturen och den välkomnande atmosfären gör dem till mer än bara rastplatser; de är kulturella landmärken och bevis på den varaktiga kraften i andlig förbindelse.

Så här hittar du till vägkyrkan!

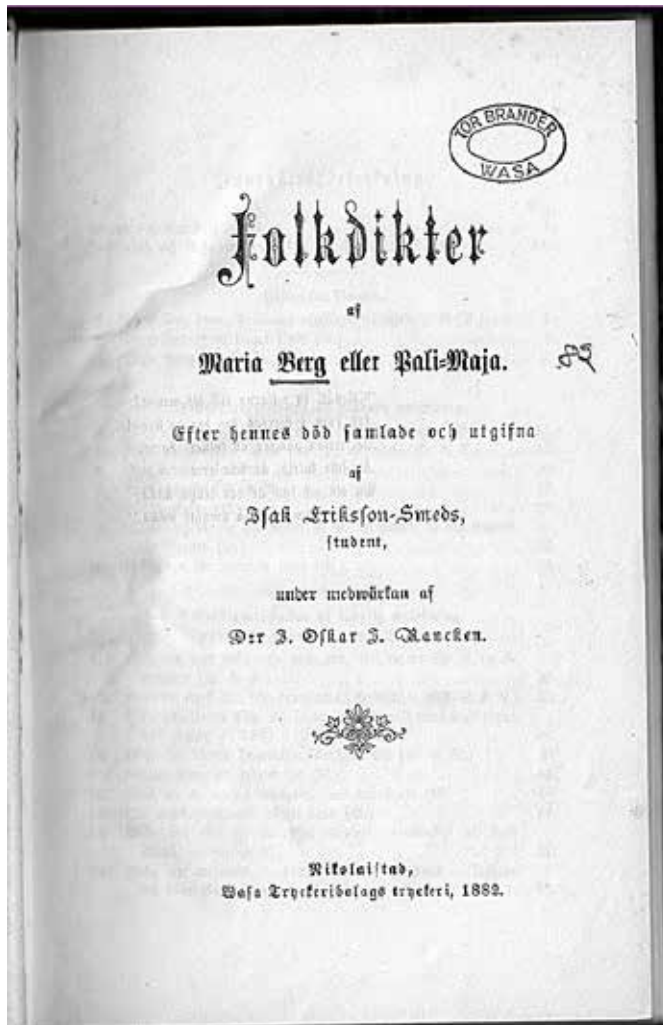
I Finland öppnar över 260 vägkyrkor sina dörrar för besökare på sommaren. Många av dessa kyrkor är lättillgängliga genom att följa de vita vägkyrkoskyltarna längs vägkanten. Innan din resa bör du dock ta en titt

på Tiekirkot.fi webbplats, där du kan hitta detaljerad information om vägkyrkor. • Du kan söka efter vägkyrkor med hjälp av kartsökningen och välja din egen sommarlovstrutt för att se vilka kyrkor som faller längs vägen. • Du kan också bläddra i listan över vägkyrkor och söka efter kyrkor enligt plats eller kyrkotyp (trä-, betong- och stenkyrkor). Kyrkans öppettider varierar, så kolla alltid vår hemsida på kyrkans egen sida. De flesta kyrkor är öppna 5.6.–20.8. från 11 till 16, men vissa vägkyrkor betjänar besökare året runt. Kyrkor kan erbjuda gudstjänster samt andra evenemang som konserter och meditation. Finlands första landsvägskyrkor öppnades i början av 1990-talet, till en början i några kyrkor i norra Finland. Idén om kyrkor med öppna dörrar, som har sitt ursprung i Tyskland, har sedan dess blivit utbredd. Både evangelisk-lutherska och ortodoxa kyrkor är med, och nya kyrkor ansluter sig varje år. Dessutom kan du hitta information om Road Churches på Facebook och Instagram på konto @tiekirkot. Följ Road Churches på sociala medier och beundra människors kyrkospotting med hashtaggen #tiekirkko

Vägkyrkor i vår närhet

HISTORISK POESI

Pärmbilden till diktsamligen publicerad år 1882

Pali-Maja, Marie Johansdotter Berg

Marie Johansdotter Berg, känd under sin pseudonym Pali-Maja, föddes den 10 december 1784 i Pali, en gårdsgrupp vid Österlandsvägen i Pörtom. Hennes far, Johan Hansson Uppgård, hade flyttat till Pörtom från Pjela i Närpes, sedan han gift sig med Maria Greta Uppgård och därmed blivit ägare till hälften av ett hemman med namnet Uppgård. Då hemmanet skiftades fick familjen flytta till en äng med namnet Pala eller Pali, ett namn som lever kvar ännu i vår tid. Familjen hade 14 barn, varav 9 klarade sig till vuxen ålder. Isak Smeds berättar om familjen i den diktbok som publicerades år 1882: "Alla barnen var utrustade med klokt huvud och lyckliga anlag att lära allt vad som föll dem i hågen."

Hon avled den 11 oktober 1867 i Närpes. Hon var på sin tid den mest produktiva kvinnliga poeten i vårt land.

På sin tid var hon en av de mest aktade personerna i Närpesnejden. År 1882 publicerades en bok innehållande de dikter som återfunnits och i förordet till denna skriver lektor Isak Smeds från Petalax: "Den skaldinna, vars visor otvivelaktigt allmännast sjungas över hela Österbotten och vilken jag i barn domen i min hembygd hört med så stor beundrad och aktning omtalas."

Pali-Maj måste nog ha varit väldigt begåvad, för redan som 18-åring blev hon "skolmästarinna" och i den rollen handhade hon undervisningen av barn i många byar i Närpes. Redan som 18-åring började hon skriva dikter. Som 20-åring besökte hon Stockholm, en resa som gick med båt från Närpes. Hennes medresenärer lär ha betecknat henne som en "sångfågel".

År 1814 födde hon en son vars far var

Mats Matsson Snickars från Norrnäs i Närpes. På den tiden var utomäktenskapliga förbindelser både skamliga och olagliga. Hon fick sota för detta "brott" med böter, men värre var att hon fick lida för sitt skamfilade anseende resten av sitt liv.

35 år gammal gifte hon sig med smeden Matts Mattsson Berg från Rangsby, och flyttade då till denna by, där hon livnärde sig som småskolelärare och poet fram till sin död. I äktenskapet fick hon fyra barn. Maken var enligt vad det berättas alkoholiserad, vilket sannolikt är orsakden den denna Pali-Majas dikt, den första dikten någonsin i Finland som talar om alkoholens negativa sidor:

*Suparn glas på glas uttömmar.
Kulan het,
drinkarn fet,
fan sin stek berömmar.*

*Syndarn super, satan skrattar,
skyndar på:
låt då gå!
Han sitt rov högt skattar.*

*Tänk, vad hustru, barn få lida
för ditt rus,
I ditt hus
med mång' tårar kvida,*

*tänka så: nu kommer svinet
som ett as
rys och fas',
ragland' av brännvinet.*

Sitt fjärde barn i äktenskapet födde hon 40 år gammal, en dotter med namnet Clara Johanna. Maken dog år 1847. Trots att hon var en väldigt produktiv poet upp i hög ålder gav denna verksamhet just inga inkomster. Efter makens död levde hon på socknens välgörenhet och hon bodde i ett rum i sin mågs smedja. Det berättas att hon var tvungen att bränna en del av sina dikter en kall vinter för att få litet värme. En stor del, kanske den största delen, av hennes dikter är förlorade.

Men ett femtiotal finns bevarade. Många av dessa är dystra och beskriver plötsliga olyckor och dödsfall. Men det

Paligårdarna 1967. Foto: Rafael Olin SLF's bildarkiv, www.sls.finna.fi, CC BY 4.0

finns många mera optimistiska dikter, som t.ex. "Kärleksvisa" och "Tankar om äktenskapet".

Känd är också en annan "fyllerivisa" omfattande ett tjugotal verser. Här är sex verser av denna visa:

*En ny visa vill jag sjunga.
kom och hör,
ni som bör.
gamla med de unga.
som sig vant begären följa
Denna sång,
fast ej lång,
skall ej er levnad dölja.*

*När som sabbaten inträder,
står du opp
i fullt lopp,
hastigt dig påkläder
och till krogen sedan skyndar
strax därpå
rus att få.
Ack. vad du då syndar!*

*Syndarn sover, satan vaggar
skjuter in
i hans sinn
sina törnetaggar, säger:
du skall supa mera
var ej sen,
ej allén,
du skall söka flera!*

Tänk, vad hustru, barn få lida

*för ditt rus, i ditt hus
med mång' tårar kvida,
tänka så: nu kommer svinet
som ett as,
rys och fas',
ragland' av brännvinet.*

*Med sin rivna kropp och kläder
kommer han
som en fan
och i huset träder.
låter se, hur trasor hänga.
stygg och arg,
som en varg,
hustru, barn att dänga.*

*Hi, hoj! när som tarmen gnäller,
du burdus
i ditt hus
uppå hustrun skäller.
Maten skall hon strax framskaffa
fast hon har
intet kvar,
annars vill du straffa.*

En tragisk visa, och mera tragiskt är det att denna visa sannolikt beskrev hennes eget äktenskap. Tor Krook kommenterat denna dikt i tidningen Svenska skyddskåristen år 1925: "Den ger oss icke heller bara en inblick i Pali-Majas religiöst och moraliskt betongade syn på livet. Den ger oss en inblick i hennes eget olyckliga äktenskap. Den »fyllhund» hon här tecknar är ingen an-

nan än hennes man. Därför är han så verklighetstrogen, att vi i visan kunna se honom, sedan han supit upp sin arbetsförtjänst på bykrogen, komma hem raglande av brännvin, med kläderna hängande i trasor, för att arg och hungrig skälla på hustrun och dänga henne och barnen, när hon icke har någon mat att sätta fram. En lindring i eländet blev det visserligen, sedan mannen en tredjedag jul blivit ihjälslagen under ett slagsmål. Men fattigdomen fortbestod dock, då hon med den knappa skolmästarlönen hade att försörja sig och de fem barnen.

När jag skriver detta om Pali-Majas olyckliga äktenskap, gå mina tankar till hembygden och de många där, vilkas livslycka även i våra dagar ödelagts av samma fiende. Jag tänker på alla de tårar, som allt fortfarande gjutas i många hem på grund av brännvinets förbanelse."

Tre av Pali-Majas sånger publicerades i dagstidningen Ilmarinen, som utkom i Vasa och var föregångare till Vasabladet år 1851. Pali-Maja hade tydligen överlämnat ett stort antal dikter till tidningen, men sedan kom branden och allt förstördes. I nummer 30 av denna tidning presenterades Pali-Maja som "En skaldinna från Nerpes" med denna text, åtföljd av dikten "Vårsång". I artikeln berättas också om hennes syskon, av vilka många gjorde framgångsrikt yr-

kesliv som urmarkare eller smeder.

Så här skrev Ilmarinen om Pali-Maja:
"En skaldinna i Nerpes.

Uti våra svenska socknar, ej mindre än i de finska, lefva ett antal sånger, som i vida högre grad än de finska äro okända för allmänheten. Visserligen måste det medgifvas, att de ingalunda såsom de finska, förtjena uppmärksamheten, såsom varande desamma underlägsna; dock torde äfven de ega sin rätt att behjertas af den, som vill fälla ett pålitligt omdöme om vår allmoges karakter och bildningsgrad. Namn af äkta folksånger tillkommer, måhända ingen enda af de sånger, som nu inom våra svenska församlingar anstämmas, och en stor del af dem äro ock af ett innehåll, som sårar sedligheten, eller ock röra de sig kring föremål, som föga förtjena besjungas — stortjufvar och mördares bragder, som i samma grad de äro djerfva och anlagda med en viss genialisk fintlighet, af sångaren behandlas med en förkärlek, såsom vore dessa illbragdres män verkliga folkhjeltar. De i nämnde socknar begagnade visor hafva flerfaldigt upphof — en del äro våra stora skalders: Franzéns, Choræi, Runebergs o. s. v. populäraste, de der från städerna och de högre kretsarne trängt sig fram till de tjänande, och nu ofta i en korrumperad form, som ej saknar sitt egna intresse, tona från loftet, från vallhjonen i skogarne, och framför allt från skjutgossens läppar. Hit vilja vi föra några ännu fortfarande genuina svenska folksånger. En annan del härstamma från Sverige, och utbredas mest från bokbindarenas marknadsstånd, diktade af någon fintlig gesäll, någon småqwick sockenhandtverkare, mången gång af någon vägariddare, som en annan Cesar, kommenterar sitt eget skifterika lif — också är det en egenhet hos dessa visor, att någon mer eller mindre stolt antydning af författarens yrke och personlighet i dem anspråksfullt inpraktiseras. Men för det tredje eger ock hvarje socken sina sånger, som äro diktade af i socknen lefvande skalder och skaldinnor, och ofta vända sig kring intressen och händelser, som dersammastädes hafva sin lokal. En af de rikaste socknar i detta hänseende är utan tvifvel Wöro socken, och Ilmarinen skall framdeles taga sig friheten meddela några af der diktade qväden, som framför andra socknar

synas utmärka sig genom sin friska humor och sitt naiva behag. Melodierne härflyta der ock oftast ur skaldens egen fatatur. Nu ligger framför oss ett häfte qväden af en enda poetissas hand, en inhysesqvinna från Nerpes socken och Rangsby. Hennes namn är Maria Johansdotter Berg, men allmänast är hon känd under namn af Pale-Maja. Redan hunnen en ålder af 66 år, efter att hafva under sitt långa lif skurit mången tröttsam lager såsom skolmästarinna, vandrande från by till by för att upptakta och i bokliga konster uppamma det vexande slägtet, har gumman som numera sjuk och uttröttad för det mesta slagit sig ned i ro i Nerpes, allt ännu sin skaldeådra i full gång. Hennes närmaste anhöriga, ehuru boende i en del af vårt land, der händigheten är temligen allmänt utbredd, hafva, ej mindre än Pale-Maja, väckt de närmaste socknars uppmärksamhet — väl ej som skalder, men genom sin konstfärdighet. Hennes bröder: Johan Blomberg, Mickel Högmärk och Hans Vester äro alla urmakare, och brodern Matts sockensmed, brorssonen Josef (PaleJosef) sysslar med framgång med gjuteriarbeten — Pörtom kapellkyrka eger en klocka af hans hand — en annan brorson, Josef, är målare — alla autodidakter. Pale-majas poesier äro mest af religiöst innehåll, de röja ofta, att "lärmor" tagit notis om ett och annat litterärt, särdeles i ett fägnerim, som hon improviserat öfver tillkomsten af Granfors' pappersbruk i Pörtom; till formen äro de ganska flytande och falska rimslut finner man sällan. Om deras värde vilja vi låta läsaren sjelf dömma genom utdrag ur dem."

Och är följer den dikt som publicerades i tidningen, den 16 april 1851:

Vårsång.

*Prisom nu Gud med hjerta, mun och tunga,
levom, upphöjom Hans heliga namn,
Nu blir den tid, då tusen foglar sjunga,
Örter och blommor så skönt alstras fram.
Jorden nu grönskar, och löfven utspricka,
Alla insekter snart blifva så qvicka,
Strömmar och sjöar gladt gifva sitt gny, —
Hela naturen snart blifver helt ny.*

*Ack ljufliga tid, att skåda solens strålar,
När den i öster uppträder i glans,
Och himmelens sky med purpurfärgor målar!*

*En skönhet, lik denna, på jorden ej fanns,
Den lyser, den värmer den iskalla jorden,
Hvart kylande väder, som blåser från Norden,
Får vika för solstrålens lifvande gång,
Tills aftonen skymmer och skuggan blir lång.*

*Ack ljufliga tid, när åskan början knalla
Och blixtrarne verka, att luften blir sund;
Ack ljufliga tid, när sommarregnen falla
Och läska den torra, den törstiga lund.
De fyra elementer sin verkan då göra
Mot skaparens vilja de aldrig sig röra,
Men då Han befaller, de lyda så snart,
Och verka Hans vilja med hastiger fart.*

*Ack ljufliga tid, att se de blomstren sköna —
Salomos herrlighet var ej så grann, —
Ack ljufliga tid, när af det gräset gröna
Ögat tillfyllest ej mätta sig kan.
Den, som af våren ej låter sig löna
Att prisa, lofsjunga och Skaparen ära,
Han lär sig väl aldrig att vörda den makt,
Som hela naturen utvecklar i prakt.*

*Ack ljufliga tid, när göken höres gala,
Och liksom förkunnar, att sommarn är när,
Ack ljufliga tid, när svalor till oss tala,
Att jorden rätt snarlig sin gröda fram-bär.
Vi få oss förnöja på blomstrande ängar,
Vår hvila skönt njuta på örtgröna sängar,
Och lärkan gladt spelar med mångfaldigt ljud —
Och jorden står prydder just liksom en brud.*

*Ack ljufliga tid, att se den vackra skogen
Med grönskande qvistar, som hviska en bön;
Ack ljulliga tid, när skörden blifver mogen,
Och vi få uppskåra vårt arbetes lön,
När axen bli fulla med sprickande kär-*

Wasa stads brand.

Förnämligast efter Smeds' uppteckning. I Randens samling finnas två varianter, som sakna någon strof: den ena upptecknad af rektor A. G. J. Hallstén, den andra af dåvarande lyceisten J. Dahlbo.

Sjunges som No 288 i g:ta sw. psalmb.: "Min själ och sinne" m. m.

Min Gud, min Gud, all godhetskälla,
jag faller ödmjukt i din famn;
låt mina suckar för dig gålla,
dem jag frambär i Jesu namn!
o, Helge Ande, för mig be',
Så vinner jag bönhörelse.

Dag beder för de usla, arma
i nyss förbrända Wasa stad.
O, Fader, nådigt dig förbarma,
gör dessa sorgsna åter glad!
Din godhets källa flödar än
af nåde ifrån himmelen.

Mig tycks, jag hör den bittra qvida,
den gråt och låt af hvarje man,
hur mången der fick händer wrida,
när staden stod i eld och brand,
när godsets frälsning war förment
och rop till Herren war för sent.

na,

Som Herren till föda åt menskan vill erna,
Och skiftande bär uppå markerne stå,
Som rika och fattiga upplucka få.

Men bedjom ock Gud för jordenes gröda,
Att Han må välsigna vår åker och äng —
Af Honom har masken i stoftet sin föda, —
Af Honom beror husbonde och dreng.
Gif ymniga skördar från åkrar och skogar,
O Herre; fyll visthus och lador och logar.
Din' fotspår nu drype af fettma, o Gud!
Vis miskund, vi ångra vår synd mot din'
bud.

Ack ljullig vår tid! ty Herren stillat örlig,
Och vi få inslumra i fredenes famn.
När friden får råda, är näringsfångsten
örblig,
Och handel ochandel i stad och i hamn.
Ej smittosam sjukdom, ej pest eller hunger
Förmörkar nu dagen för gammal och ung-
er.

Ack låt oss då prisa den signade hand,
Som styrer så nådigt i detta vårt land.

Ack ljufliga lott, att sådant få erfara
Här uti en verld, der förgängelsen bor —
Långt sällare dock den, att i himmelen

vara,

Och prisa Gud fader, så nådig, som stor!
Att vistas i Helgonens jublande skara,
Och sjunga i toner, så lufva och klara.
Hvad kunde förliknas här med denna fröjd
—
En eviger sommar i himlarnes höjd? -

Dikten "Vasa Brand" skrev hon för att trösta alla de som blivit hemlösa på grund av den hemska branden i augusti år 1852. Enligt henne var branden Guds straff för människornas synder — och många av hennes samtida, inklusive prästerskapet, var nog av samma åsikt. Pali-Maja var djupt medveten om det syndiga liv som fördes i Vasa före branden. Nöjeslivet blomstrade, krogarna var många, danser ordnades en efter annan, resande teatersällskap förnöjde stadsborna.

Här är de tre första verserna av Pali-Majas dikt om Vasa brand_

Min Gud, min gud, all godhetskälla
Jag faller ödmjukt i din famn;
Låt mina suckar för dig gålla,

Dem jag frambär i Jesu namn!
O, Helge Ande, för mig be',
Så vinner jag bönhörelse.

Jag beder för de usla, arma
I nyss förbrända Wasa stad.
O, Fader, nådigt dig förbarma,
gör dessa sorgsna åter glad!
Din godhets källa flödar än
Af nåde ifrån himmelen.

Mig tycks, jag hör den bittra qvida,
Den gråt och låt av hvarje man,
Hur mången där fick händer wrida,
När staden stod i eld och brand,
När godsets frälsning war förment
Och rop till Herren var för sent.

Som ovan redan antyddes var Pali-Majas sista år dystra. Hennes livsverk som lärare var avslutat, det orkade hon inte mera med. Hon bodde i ett sidorum i mågens smedja. Hon fick litet spannmål av kommunen.

År 1882 utgavs en bok "Folkdikter af Maria Berg eller Pali-Maja" redigerad av Isak Smeds, som benämns som student, och D:r Oskar Rancken. Pörtom Hembygdsförening gav ut en kompletterad nyutgåva år 1983. Denna redigerades av rektor Trygve Erikson.

Pörtom Hembygdsförening reste en minnessten över Pali-Maja den 5 juli 1970 intill Österlandsvägen vid Pali-gårdarna. Eino Ketola, Pörtoms långvariga lärare, höll minnestalet, Eino Ketola var hembygdsföreningens ordförande vid denna tid. Pörtoms blandade kör under ledning av Ingrid Hagman sjöng. Vad de sjöng finns det inte uppgifter om, men man kan förmoda att visan "När solen tänder sina strålar" stod på programmet. Denna visa troligen skriven av Pali-Maja går under namnet "Pörtomsången":

När solen tänder sina strålar
med kärlek tänker jag på dig
När aftonglansen himlen målar
Min tanke då är kvar hos dig.

RYSSLAND

MEDVEDEV

Medvedevs kärnvapenhot mot nya Nato-länder – tomma ord eller farlig eskalering?

Dmitrij Medvedev, vice ordförande i Rysslands säkerhetsråd, har återigen uttalat hotfulla kommentarer riktade mot de nyligen anslutna Nato-länderna Finland och Sverige.

I ett uttalande som refererades flitigt av ryska statsägda nyhetsbyrån TASS den 29 april, varnade Medvedev för att varje nytt Natomedlemskap automatiskt gör landet till ett mål för ryska väpnade styrkor, "inklusive potentiella vedergällningsanfall och till och med den nukleära komponenten."

Medvedev ifrågasatte även vilken säkerhet Finland och Sverige egentligen uppnått genom sitt Natomedlemskap. Han menade att deras tidigare alliansfria status gav dem "vissa internationella förmåner" med tanke på deras geopolitiska position. Genom att nu vara en del av ett "block som är fientligt inställt mot oss" har de enligt Medvedev "helt enkelt ställt sig i våra väpnade styrkors sikte." Han avslutade med att hävda att detta är "politiska spel" och att de flesta inte förstår konsekvenserna.

Analys: Ett retoriskt spel för inhemsk konsumtion?

Det är viktigt att analysera Medvedevs uttalanden i ljuset av den pågående geopolitiska situationen och hans egen historik av provokativa uttalanden. Medan hot om kärnvapenanvändning alltid ska tas på allvar, finns det flera anledningar att betrakta just dessa kommentarer med en viss skepsis, åtminstone i termer av en omedelbar eskalering.

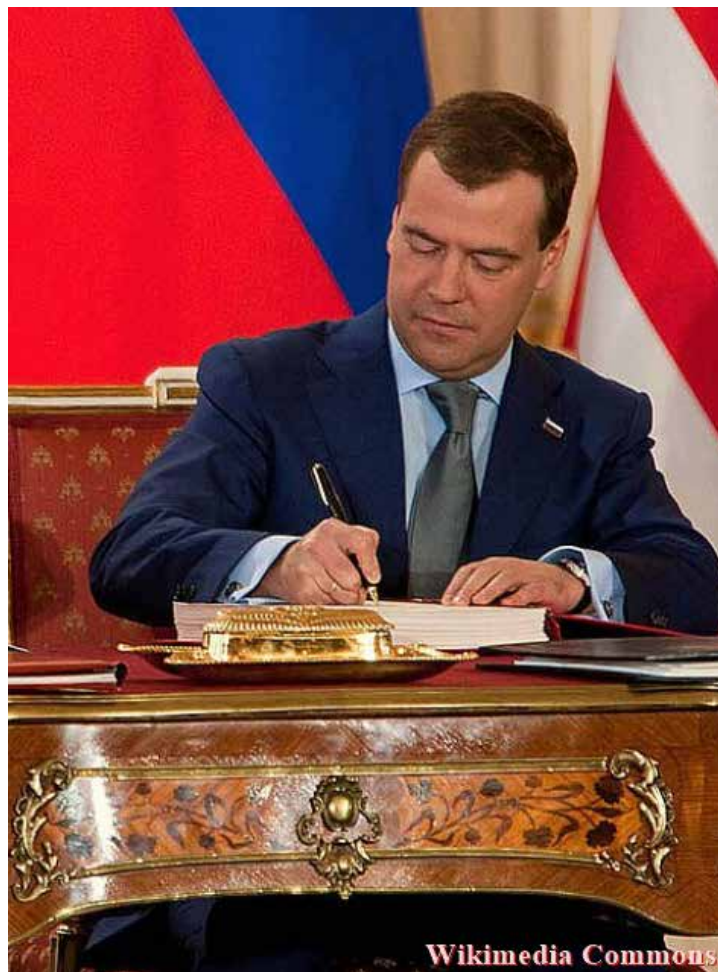
För det första är Medvedev känd för sin ibland aggressiva och ytterst retoriska stil. Hans uttalanden tjänar ofta ett syfte att signalera styrka och avskräckning, primärt riktat mot en inhemsk rysk publik som behöver försäkras om landets handlingskraft gentemot "väst". I ryska statsmedier framställs Natos utvidgning konsekvent som ett aggressivt drag som hotar Rysslands säkerhetssfär, och Medvedevs ord bidrar till denna narrativ.

För det andra är det osannolikt att Ryssland i nuläget skulle initiera ett militärt angrepp mot ett Natoland, inklusive användning av kärnvapen. Ett sådant agerande skulle utlösa artikel 5 i Natomfördraget, vilket innebär ett kollektivt försvar från samtliga medlemsländer. Konsekvenserna av en sådan eskalering skulle vara katastrofala och överstiga vida de eventuella "fördelar" Ryssland skulle kunna tänkas vinna.

Finlands och Sveriges säkerhet stärkt av Nato

Tvärtemot Medvedevs påståenden har Finlands och Sveriges beslut att söka och erhålla Natomedlemskap snarare handlat om en ökad känsla av osäkerhet i närområdet, framför allt efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Den alliansfria statusen erbjöd inte längre den trygghet som ansågs nödvändig i ett förändrat säkerhetspolitiskt landskap.

Natomedlemskapet innebär en betydande förstärkning av ländernas säkerhet genom den kollektiva försvarsgarantin. Att tillhöra världens starkaste militära allians avskräcker potentiella aggressorer på ett helt annat sätt än en neutral position. Även om Medvedevs ord syftar till att skapa oro och osäkerhet, är det troligt att ef-

fekten på lång sikt blir den motsatta – en ytterligare konsolidering av Nato och en ökad medvetenhet om behovet av att stå enade mot rysk aggression.

Ingen anledning till panik, men vaksamhet krävs

Sammanfattningsvis bör Dmitrij Medvedevs senaste utspel om att nya Natomedlemmar blir ryska mål inte ignoreras, men det är viktigt att kontextualisera dem. De utgör sannolikt en del av ett större ryskt informationskrig och ett försök att psykologiskt påverka opinionen i de berörda länderna samt inom Nato.

Finland och Sverige har gjort ett suveränt val baserat på sina egna säkerhetsintressen. Na-

tomedlemskapet är ett svar på en förändrad och mer hotfull säkerhetsmiljö. Medan hotfull retorik från Moskva är beklaglig och oacceptabel, finns det i nuläget inga indikationer på en omedelbar militär eskalering mot Natoländer. Däremot är det avgörande att Nato fortsätter att visa enighet och beslutsamhet i sitt stöd till Ukraina och i sitt eget försvar, vilket i sig är det starkaste svaret på Kremls aggressiva retorik.

Medvedevs ord må citeras i ryska tidningar, men i den bredare globala kontexten saknar de den tyngd och substans som skulle motivera panik. Vaksamhet och fortsatt stöd till Ukraina är desto viktigare.

SÄLJAKT I REPLOT 1895

Into Konrad Inha i Replot 1895

Inha, insvept i en tjock kappa mot den bitande finska vinden, kysade genom sökaren på sin storformatskamera. Mässingen glänste och reflekterade Helsingfors domkyrkas skelettsilhuet mot den blåslagna vinterhimlen. Han var inte vilken fotograf som helst; Inha, med sitt eldiga skägg och gränslösa nyfikenhet, var en krönikör som fångade själen hos en nation på randen till förändring. År 1895 fotograferade han sälskytte i Replot.

Dessa bilder publicerades i boken "FINLAND I BILD".

HÄLSOSAM DIET

Högre intag av raps-, soja- och olivolja är bra för dig. Men inte smör!

Ny studie kopplar smör till högre dödlighet, medan växtbaserade oljor minskar risken

En banbrytande ny studie publicerad i JAMA Internal Medicine visar att ett högre intag av växtbaserade oljor – som raps-, soja- och olivolja – är kopplat till en lägre risk att dö, medan ett högt intag av smör är förknippat med ökad dödlighet. Forskningen, ledd av Dr. Dong D. Wang och ett team från Harvard T.H. Chan School of Public Health, ger starka bevis för att byta ut smör mot hälsosammare växtbaserade fetter kan förbättra livslängden avsevärt.

Studiens viktigaste resultat

Studien analyserade kostdata från 221 054 deltagare i tre stora amerikanska studier – Nurses' Health Study, Nurses' Health Study II och Health Professio-

nals Follow-up Study – och följde deras hälsa i upp till 33 år. De viktigaste fynden inkluderar:

Smör ökar dödlighetsrisken: De som åt mest smör hade en 15 % högre risk av total dödlighet jämfört med de som åt minst. Smör var också kopplat till en 12 % högre risk av död i cancer.

Växtbaserade oljor sänker dödlighetsrisken: Ett högt intag av oljor som raps-, soja- och olivolja var förknippat med en 16 % lägre risk av total dödlighet, en 11 % lägre risk av cancerdöd och en 6 % lägre risk av död i hjärt- och kärlsjukdomar.

Att byta ut smör mot växtoljor ger stora hälsovinster: Att ersätta bara 10 gram smör per dag (cirka två teskedar) med motsvarande mängd växtbaserade oljor beräknades minska total dödlighet med 17 % och cancerdödlighet med 17 %.

Varför växtbaserade oljor är hälsosammare

Till skillnad från smör, som är rikt på mättade fetter, innehåller växtbaserade oljor omättade fetter, som har visats förbättra hjärthälsan, minska inflammation och sänka risken för kroniska sjukdomar.

Olivolja (rik på enkelomättade fetter) har länge förknippats med hälsofördelarna av medelhavskosten.

Soja- och rapsolja innehåller omega-3-fettsyror, som kan skydda mot cancer och hjärtsjukdomar.

Experternas råd

Dr. Walter Willett, en av studiens seniorförfattare och professor i epidemiologi och nutrition vid Harvard, betonade: "Denna studie stärker vikten av att välja hälsosammare fetter. Att byta ut smör mot växtbaserade oljor som olivolja, sojaolja

eller rapsolja är en enkel kostförändring som kan ha stor positiv inverkan på långsiktig hälsa och livslängd."

Resultaten stöder nuvarande kostråd som rekommenderar att ersätta mättade fetter (som smör) med omättade fetter (som växtbaserade oljor). För den som vill förbättra sin kost kan små förändringar – som att använda olivolja istället för smör vid matlagning – ge betydande hälsofördelar över tid.

Referens:

Zhang Y, Chadaideh KS, Li Y, m.fl. "Butter and Plant-Based Oils Intake and Mortality." JAMA Intern Med. Publicerad online 6 mars 2025. doi:10.1001/jamainternmed.2025.0205

Illustration: En illustration gjord med AI

HÄLSA

Upp till 11 miljoner nya hiv-infektioner väntas efter nedskärningar

Av: Dann Okoth

AIDS och nya infektioner kan stiga till nivåer som inte setts sedan början av århundradet om de planerade nedskärningarna av biståndet fortsätter, vilket underminerar årtal av framsteg, varnar experter.

En studie publicerad i tidskriften The Lancet HIV uppskattar att det kan finnas 4,4 miljoner till 10,8 miljoner ytterligare nya hiv-infektioner fram till 2030 i låg- och medelinkomstländer och 770 000 till 2,9 miljoner hiv-relaterade dödsfall hos barn och vuxna.

USA:s president Donald Trumps administration har brutit stödet till humanitärt arbete över hela världen – bland annat har USA dragit tillbaka sitt medlemskap i Världshälsoorganisationen (WHO) och fryst finansieringen av presidentens beredskapsplan för aidshjälp (PEPFAR) och USA:s byrå för internationell utveckling (USAID).

”[Vi] kommer att se det komma tillbaka och vi [kommer] att se människor dö på samma sätt som vi såg dem på 90-talet och på 2000-talet.”

Winnie Byanyima, verkställande direktör för UNAID

Andra stora internationella biståndsgivare, som Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Nederländerna, som tillsammans med USA står för över 90 procent av det internationella biståndet, har också aviserat planer på att genomföra betydande nedskärningar i biståndet.

Sammantaget skulle det kunna leda till en 24-procentig minskning av den globala internationella hiv-finansiering-

en fram till 2026, enligt forskarna.

Framsteg i ny tappning

Historiskt sett har USA varit den största bidragsgivaren till den globala hiv-responsen och investerat mer än 100 miljarder dollar genom PEPFAR sedan organisationen grundades 2003.

Nedskärningar i PEPFAR och USAID-stödda program har dock redan allvarligt stört tillgången till grundläggande hiv-tjänster, inklusive för antiretroviral behandling och hiv-prevention och testning, säger Debra ten Brink vid Burnet Institute, Australien, medförfattare till studien.

– Om andra givarländer minskar finansieringen kan årtionden av framsteg för att behandla och förebygga hiv gå förlorade, säger hon.

”Det är absolut nödvändigt att säkra hållbar finansiering och undvika att hiv-epidemin blossar upp igen, vilket kan få förödande konsekvenser, inte bara i regioner som Afrika söder om Sahara, utan globalt.”

Tiofaldig ökning

Chefen för det FN-organ som samordnar kampen mot hiv/aids varnade också för att ytterligare 6,3 miljoner människor kommer att dö under de kommande fyra åren om inte stödet återinförs. Detta representerar en ”tiofaldig ökning” från de 600 000 aids-relaterade dödsfall som registrerades globalt 2023, sade hon.

”Vi kommer att se en ... en verklig ökning av den här sjukdomen”, sade UNAIDS verkställande direktör Winnie Byanyima till journalister i Genève på måndagen (24 mars).

”[Vi] kommer att se det komma tillbaka och vi [kommer] att se människor dö på samma sätt som vi såg dem på 90-talet och på 2000-talet.”

Hon förutspådde också ytterligare 8,7 miljoner nya infektioner – en ökning från 1,3 miljoner nya infektioner globalt

2023.

Matematisk modell

Författarna till The Lancet HIV-studien använde en matematisk modell för att uppskatta effekterna av förväntade internationella biståndsminskningar i 26 länder, inklusive det omedelbara upphörandet av stödet från PEPFAR i alla länder som för närvarande är beroende av utländskt bistånd för att stödja program för att diagnostisera och förebygga hiv.

De fann att det kan bli mellan 1,3 och sex gånger fler nya infektioner för personer med högre risk att få hiv, jämfört med om finansieringsnivåerna förblir som de var.

Den största effekten skulle sannolikt vara i Afrika söder om Sahara och bland utsatta befolkningsgrupper, inklusive människor som injicerar droger, sexarbetare, män som har sex med män och barn, enligt forskarna.

De efterlyste en mångsidig strategi för att bidra till att kompensera för effekterna av plötsliga nedskärningar och bygga upp långsiktig hållbarhet.

Integrering av hiv

– Att integrera hiv-vården med andra primärvårdstjänster kan förbättra effektiviteten och utnyttja delade resurser, säger Rowan Martin-Hughes, forskare vid Burnet Institute och medförfattare till studien.

Han noterade att i Vietnam har denna integration, tillsammans med sjukförsäkring för att täcka hiv-tjänster, centraliserad upphandling av antiretroviral terapi och mobilisering av inhemska resurser, resulterat i en ökning av den inhemska finansieringen av hiv-responsen från 32 procent 2013 till 52 procent 2022.

”Att införa en blygsam hiv-specifik skatteavgift eller att införliva hiv-tjänster i en bredare sjukförsäkringsmekanism kan ge ytterligare inhemska finansieringsströmmar”, sade han till SciDev.

Net.

”Sådana åtgärder, även om de är utmanande, har prövats framgångsrikt i vissa afrikanska länder söder om Sahara.”

I många länder har hiv-tjänster existerat separat från resten av det statligt finansierade hälso- och sjukvårdssystemet, på grund av det internationella fokuset på sjukdomen, förklarar Martin-Hughes och tillägger att hälso- och sjukvårdspersonal, infrastruktur och andra grundläggande pelare i hälso- och sjukvårdssystemen i många resurssvaga länder har stötts av hiv-finansiering.

”Det är dessa länder som drabbas hårdast av den omedelbara pausen av biståndet”, sade han.

Angela Muvumba Sellström, senior forskare vid Nordiska Afrikainstitutet, anser att resultaten är trovärdiga.

Hon säger att det kortsiktiga resultatet av att dra tillbaka så mycket bistånd kommer att bli en ökad sjukdomsburda på svag hälsoinfrastruktur, särskilt i Afrika.

– Och naturligtvis förväntar vi oss stora dödstal eftersom människor som lever med hiv och inte har tillgång till medicin blir mer sårbara för hiv-relaterade sjukdomar, säger hon till SciDev. Net.

Hon utmanade internationella storskaliga finansieringsaktörer som Afrikanska utvecklingsbanken, Världsbanken och IMF att satsa mer på finansiering av hälso- och sjukvård och lätta på skuldbördan genom att lägga om betalningarna för vissa afrikanska regeringar.

Den här artikeln producerades av SciDev.Nets Global desk.

Den här artikeln publicerades ursprungligen den SciDev.Net. Läs den ursprungliga artikeln: www.scidev.net

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

HETA SOMRAR

THL varnar – kommande hetta är farliga för seniorer: Åtgärder mot hälsofarlig värme bör förberedas i god tid i hela landet – hetta är en hälsorisk

Institutet för hälsa och välfärd (THL) har lyft fram en allvarlig oro gällande hälsoeffekterna av framtida värmeböljor, särskilt för äldre och personer med långvariga sjukdomar. I takt med klimatförändringarna förväntas Finland uppleva allt oftare långvariga och tryckande värmeperioder, vilka i värsta fall kan leda till hundratals ytterligare sjukhusvårdsperioder och förtida dödsfall.

Därför betonar THL att välfärdsområden och kommuner nu måste vakna och vidta konkreta åtgärder för att bekämpa hälsofarlig hetta i god tid före sommarsäsongen.

Även om soligt väder ofta uppfattas som enbart positivt, utgör långvarig och intensiv hetta en verklig hälsorisk. Särskilt utsatta för allvarliga hälsoproblem är personer över 65 år samt individer med befintliga långvariga sjukdomar. Även spädbarn och små barn, gravida kvinnor och personer som utför fysiskt ansträngande arbete i varma förhållanden tillhör riskgrupperna. Det är därför livsviktigt att samhället i stort förstår de potentiella farorna med hetta och vidtar förebyggande åtgärder.

Social- och hälsovårdens beredskap är nyckeln

Enligt THL sker en stor del av dödsfallen i samband med värmeböljor just på sjukhusens och hälsocentralernas vårdavdelningar, där man vårdar de mest känsliga personerna. Därför är det nödvändigt att vårdinrättningar och enheter

för dygnetruntvård kartlägger de risker som varmt väder kan innebära för patienter, invånare, personal och verksamheten i stort. Det är också av yttersta vikt att utarbeta tydliga och skriftliga instruktioner för personalen om hur man effektivt kan förebygga skador orsakade av hetta.

En central åtgärd är att förhindra överhettning av lokaler. Expert Virpi Kollanus från THL betonar att passiva kylmetoder, såsom solskydd för fönster och ventilation av utrymmen nattetid, inte alltid räcker till. I sådana fall bör sjukhus och vårdenheter sträva efter maskinell kylning för att skydda de mest känsliga patienterna och invånarna från extrem hetta.

Beredskapen får inte begränsas till enbart slutna utrymmen. Även inom social- och hälsovårdens öppenvårdstjänster och akutmottagningar är det viktigt att vara beredd på den potentiella belastning som värmeperioder kan medföra. Klienter inom öppenvården bör informeras i god tid om hur man förebygger skador orsakade av hetta, så att de kan skydda sig i sina egna hem.

Kommunernas roll i att förebygga hälsofarlig hetta

Även kommunerna har en betydande roll i att förebygga hälsofarlig hetta, särskilt genom planeringen av stadsmiljöer och verksamheten inom daghem och skolor. Det är av yttersta vikt att förhindra överhettning av lokaler och anpassa sig till värme, särskilt i dessa viktiga miljöer för barn och unga.

Kollanus betonar att det är viktigt att daghem och skolor i förväg funderar ut säkra rutiner för verksamheten vid hetta och utarbetar skriftliga instruktioner för personalen. Detta säkerställer att barn och unga kan tillbringa sommark dagar tryggt och hälsosamt.

Dessutom bör kommunerna satsa på planeringen av utomhusområden så att det skapas tillräckligt med skuggiga platser med hjälp av olika konstruktioner, solskydd och vegetation. Detta gör det möjligt att vistas utomhus även under de varmaste dagarna utan att utsättas för överdriven solstrålning.

Arbeterskydd och myndighetstillsyn

Förebyggande av hälsofarlig hetta och adekvat solskydd är viktigt även ur arbetskyddssynpunkt, särskilt vid utomhusarbete. Arbetsgivare måste säkerställa att arbetstagarna har tillräckliga möjligheter att skydda sig mot hetta.

Valvira har i sin handledning betonat att hälsoskyddsmyndigheterna under värmeböljor bör övervaka värmeförhållandena särskilt noggrant inom socialvårdens enheter för dygnetruntvård, daghem, skolor och bostäder. Detta säkerställer att riskgrupperna lever och vistas i hälsosamma och trygga förhållanden även vid varmt väder.

Långsiktiga lösningar i stadsplaneringen

På längre sikt kan kommunerna avsevärt minska hälsofarlig hetta genom strategisk planering av stadsmiljön. Grön- och vattenbyggande, ytmaterial som reflekterar solstrålning, skuggande konstruktioner samt lösningar som främjar ventilation i stadsmiljön är alla viktiga metoder för att anpassa sig till ett förändrat klimat och dess utmaningar.

Nationell handlingsplan under beredning

Klimatförändringen och befolkningens åldrande ökar tillsammans risken för hälsofarlig hetta i Finland avsevärt redan under de närmaste decennierna. Därför ökar behovet av samhällets beredskap kontinuerligt. Förebyggande åtgärder kräver planmässiga och snabba insatser, och på längre sikt bör man särskilt sträva efter att förhindra överhettning av byggnader.

Social- och hälsovårdsministeriet har därför i februari i år tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta en nationell handlingsplan för att förebygga hälsofarlig hetta i Finland. Arbetsgruppens ordförande Virpi Kollanus berättar att handlingsplanens mål är att klargöra olika aktörers roller och ansvar i beredskapen mot hetta samt att styra genomförandet av beredskapsåtgärder inom välfärdsområden och kommuner.

Den nationella handlingsplanen, som beräknas publiceras våren 2026, involverar experter från alla sektorer som är centrala för beredskapen mot hetta. Detta breda samarbete är nödvändigt för att Finland effektivt ska kunna skydda sina medborgare från hälsoriskerna med framtida värmeböljor. Det är därför av yttersta vikt att alla aktörer – både på nationell och lokal nivå – tar THL:s varning på allvar och vidtar snabba åtgärder för att bekämpa hälsofarlig hetta. Tiden att förbereda sig är

KLIMATARBETE

VASA

Vasa stad bjuder in företag och organisationer till gemensamt klimatarbete

Vasa stad lanserar en ny satsning för att snabba på arbetet mot en koldioxidneutral framtid. Genom initiativet Vaasa Climate Commitment utmanas företag och organisationer i regionen att ta aktiva steg mot hållbarhet och visa sitt klimatansvar.

Målet är att bygga ett starkt samarbete där varje partner sätter egna klimatmål, redovisar sina framsteg öppet och inspirerar fler att ta ansvar. Bland de företag och aktörer som redan gått med i åtagandet finns tunga namn som Westenergy, Danfoss, Wärtsilä, VEO, Vasa Hamn, Stormossen och Visit Vaasa.

– Vi välkomnar både dem som redan ligger i framkant och dem som just inlett sitt klimatarbete.

Tillsammans kan vi åstadkomma en verklig förändring, säger Johanna Punkari, klimatexpert vid Vasa stad.

Deltagande organisationer uppmanas att bidra med konkreta åtgärder, som förbättrad återvinning, satsningar på cirkulär ekonomi, energieffektivisering och hållbarhetsrapportering. Varje insats, stor som liten, räknas.

För att delta anmäler man sig via stadens webbplats eller genom direkt kontakt med projektchef Hanna Malkamäki vid VASEK eller Johanna Punkari vid Vasa stad.

– Det är enkelt att gå med, och varje åtgärd hjälper oss att nå målet om ett mer hållbart Vasa, betonar Malkamäki.

Nätverkande och studerandestöd

Initiativet stöds av VASEK,

Vasa universitet och Vasa yrkeshögskola (VAMK). Studenter från de båda högskolorna bidrar med färsk expertis och hjälper företagen att sätta upp och utveckla sina klimatmål genom projektarbeten och examensarbeten.

– Det här ger studenterna värdefull arbetslivserfarenhet och ger företagen ett konkret stöd i deras klimatarbete, säger Mirja Andersson, lektor vid VAMK.

Taina Tukiainen, forskningsdirektör vid Vasa universitet, lyfter fram betydelsen av kunskapsbaserade metoder:

– Vi undersöker hur klimatbudgetering och avtalsbaserade modeller kan ge effektivare och rättvisare lösningar. Genom vetenskap och samarbete bygger vi en mer hållbar framtid för Vasa.

Ett gemensamt mål om koldi-

oxidneutralitet

Vasa har som mål att bli koldioxidneutralt under 2020-talet, en utmaning som kräver gemensamma insatser från både företag och invånare. De största utsläppen kommer från trafik, uppvärmning, elförbrukning och avfall – områden där förändringar i vardagens val gör stor skillnad.

Genom initiativ som Vaasa Climate Commitment och ett nära samarbete med det starka energiteknologiklustret i regionen, vill staden främja både hållbar utveckling och stärkt konkurrenskraft för näringslivet.

– Tillsammans bygger vi en grönare och starkare framtid, avslutar Johanna Punkari.

TRAFIK

VASA

Vasa i framkant för aktiv mobilitet: omfattande satsningar skapar smidigare och tryggare gång- och cykelleder

Bild: Vasa Stad/Mikael Matikainen

Vasa stad fortsätter målmedvetet sitt arbete för att transformera staden till en mer tillgänglig, trygg och inbjudande plats för alla som väljer att förflytta sig till fots eller på cykel.

Årets ambitiösa plan omfattar både nyskapande projekt och grundliga uppgraderingar av befintlig infrastruktur, vilket tydligt signalerar stadens engagemang för hållbar och aktiv mobilitet. Med en investering som utgör 13 procent av kommunens totala satsningar på kommunteknik, understryks gång- och cykelledernas prioritet i stadsutvecklingen.

Årets enda helt nya tillskott är den efterlängtrade cykelvägen längs Kronviksvägen. Detta projekt, med en total budget på 1,6 miljoner euro varav 400 000 euro allokteras för 2025, kommer att fullborda en viktig länk i stadens cykelnätverk. När sträckan står klar med sin nya asfaltbeläggning och välplanerade grönområden, kommer hela rutten att erbjuda en säker och behaglig färdväg för cyklister.

Parallellt med nysatsningen ge-

nomgår Roparnäsvägens cykelväg en omfattande och välbehövlig förbättring. På sträckor som har drabbats av tjälskador förnyas de underliggande lagren, och resterande del av cykelvägen får en ny, slät asfaltbeläggning. Detta tvååriga projekt, med en total kostnad på cirka 900 000 euro varav 500 000 euro investeras i år, kommer att avsevärt höja standarden och säkerheten för de många som dagligen nyttjar denna viktiga cykelled.

Större ombyggnationer planeras även för gatuområdet vid Teirgatan. Här kommer inte bara gatu-konstruktioner och dagvattenavlopp att förnyas i grunden, utan även parkeringsarrangemangen kommer att omorganiseras med ett tydligt fokus på att förbättra förhållandena för gående och cyklister. Denna omfattande upprustning beräknas kosta 800 000 euro och kommer att bidra till en mer harmonisk och funktionell stadsmiljö.

Ett särskilt projekt är ombyggnaden av pappersbron i Metviken. Den befintliga bron bedöms vara i dåligt skick och dessutom för smal för att på ett säkert sätt kunna trafiker-
as av gående och cyklister. Där-

för har staden beslutat att riva den gamla konstruktionen och i stället uppföra en ny, bredare och tryggare bro. Byggarbetena för detta projekt, med en budget på 250 000 euro varav hälften täcks av statsunderstöd, kommer att konkurransutsättas för att säkerställa en kostnadseffektiv och kvalitativ lösning.

Vasa stads innovativa samarbetsmodell, kallad cykelalliansen, fortsätter att generera positiva resultat. Genom ett nära samarbete mellan staden, planerare och entreprenör har man under de två år alliansen varit verksam kunnat genomföra projekt på ett kostnadseffektivt och högkvalitativt sätt. Ett lysande exempel är förnyelsen av Sandögatan, som transformerades till en inbjudande miljö för både gående och cyklister till en betydligt lägre kostnad än initialt beräknat. Projekt-
ingenjör Samuli Huusko betonar att kostnaden per kvadratmeter för Sandögatan landade på 173 euro, vilket är långt under den ursprungliga bedömningen på indexjusterade 195 euro per kvadratmeter. Dessutom erhöll staden ett statligt stöd på cirka 900 000 euro för detta framgångsrika projekt. Huusko bemöter även felaktiga medieuppgifter om

kostnaderna och klargör att priset per meter cykelväg i verkligheten var en bråkdel av det som påstås.

Även om cykelalliansen i år inte står för några helt nya byggprojekt, fortsätter det viktiga planerings- och våghållningsarbetet. De planerade förbättringarna för i år har en något mindre omfattning, och en extremt hög kvalitetsnivå eftersträvas inte i alla detaljer. Exempelvis har det reserverade beloppet för förbättringen av Teirgatan minskats med 20 procent, vilket kan komma att märkas i ytfinishen.

De medvetna satsningarna på gång- och cykelinfrastrukturen i Vasa har redan gett tydliga resultat. Den förstärkta vinterväghållningen på gång- och cykellederna har fått mycket positiv respons, till och med på nationell nivå. Användarnöjdheten har ökat markant, från 2,98 till imponerande 4,32 på en femgradig skala. Dessutom noteras en anmärkningsvärd ökning med cirka 25 procent av antalet personer som valde att gå eller cykla under vintermånaderna i år jämfört med föregående år.

Källa: Vasa stad

NATUR

Finlands alla över 600 spindlar har nu fått egna namn på finska

En historisk stund har anlönt för Finlands spindelvärld! Finlands spindelarbetsgrupp har i samarbete med entusiastiska spindelentusiaster utfört ett omfattande arbete och skapat finska namn för alla spindelarter som förekommer i landet.

Denna betydande insats har resulterat i att hela 644 spindelarter, samt några arter som påträffas i grannländerna, nu har fått officiella, finska namn.

Denna nya, enhetliga nomenklatur är en verklig glädje för både forskare, hobbyister och alla som är intresserade av naturen. Tidigare har hänvisningar till många spindelarter endast varit möjliga med svårhanterliga latinska vetenskapliga namn. Nu underlättas artobservationer och kommunikationen kring dem avsevärt, när det finns tydliga och finska namn

för varje art. De uppdaterade namnen finns nu tillgängliga i Finlands artdatacenter, i den omfattande databasen laji.fi.

Det är glädjande att notera att även de tidigare mindre kända och kanske av vissa uppfattade som skrämmande eller äckliga spindlarna nu har fått egna finska namn. Välbekanta artgrupper som växter, däggdjur och fjärilar har haft finska namn sedan länge, vilket är naturligt. Nu har denna brist åtgärdats för spindlarnas del, vilket öppnar helt nya möjligheter för artidentifiering, hobbyverksamhet och forskning.

Forskaren Riikka Elo från biodiversitetssenheten vid Åbo universitet, som har fungerat som sekreterare för spindelarbetsgruppen, betonar det stora behovet av en enhetlig nomenklatur. Hon berättar hur de latinska namnen har varit svåra att komma ihåg, och många hob-

byister har därför redan tidigare utvecklat egna smeknamn för de djur de har observerat. Nu har denna kreativitet fått en officiell och sammanhållande grund.

Ett särskilt tack för denna historiska reform går till de aktiva hobbyisterna, vars önskan om en utveckling av nomenklaturen satte igång processen. I synnerhet Markku A. Huttunens enorma grundarbete har varit ovärderligt. Hans idé att ersätta det långa ordet "hämähäkki" (spindel) med suffixet "-kki" har visat sig vara en fungerande och naturlig lösning. Spindelexperten Niclas Fritzen från föreningen Ostrobothnia Australis berättar att tidigare hade endast knappt hundra arter ett etablerat finskt namn, och även dessa var ofta långa och svåra att komma ihåg.

Det långsiktiga arbetet med att uppdatera nomenklaturen har burit frukt. De första nya namnen publicerades redan för tio år

sedan i Pajarres verk "Hämäki ja seitsemän seittiä" (Spindeln och sju nät). Även boken "Suomen hyppyhämähäkit" (Finlands hoppspindlar), som publicerades 2022, fick finska namn för alla 44 arter i familjen hoppspindlar (Salticidae) i samarbete med arbetsgruppen. Nu har detta banbrytande arbete slutförts, och alla Finlands spindlar har äntligen fått finska namn. Den nya nomenklaturen har även godkänts av Finlands entomologiska förenings nomenklaturkommitté, vilket bekräftar dess officiella status.

Dessa nya, korta och tydliga namn har nu lagrats i databasen laji.fi, och de kan i fortsättningen användas parallellt med de gamla vetenskapliga namnen. Detta är ett enormt steg framåt för att öka kunskapen om och uppskattningen av Finlands spindlar!

Källa: Turun yliopisto

WHO

Historiskt genombrott: Världen enas för att stärka pandemiberedskapen – WHO:s medlemsländer överens om nytt avtal

Världshälsoorganisationen WHO:s medlemsländer har nått en betydande och historisk överenskommelse om ett nytt avtal för pandemiberedskap.

Efter långa och komplexa förhandlingar nåddes slutligen enighet den 16 april 2025, och avtalet förväntas få sitt formella godkännande vid WHO:s generalförsamling i maj. Detta avtal är ett avgörande steg mot ett globalt samarbete och en starkt beredskap inför framtida pandemihot och andra internationella hälsoutmaningar.

Outi Kuivasniemi, rådman för internationella ärenden och ordförande för Finlands förhandlingsdelegation, beskriver slutresultatet som en balanserad kompromiss som speglar medlemsländernas gemensamma engagemang för att bygga ett mer rättvist och hållbart globalt hälsosystem. Det är särskilt positivt att avtalet innehåller

nya skrivningar gällande bland annat konceptet "One Health", vilket betonar sambandet mellan människors, djurs och miljöns hälsa och behovet av ett holistiskt tillvägagångssätt för att hantera hälsohot.

Bakgrunden till detta viktiga avtal är WHO:s generalförsamlings särskilda session i december 2021, då man beslutade att inrätta ett mellanstatligt förhandlingsorgan. Detta organs uppgift var att utarbeta ett omfattande avtal för pandemiberedskap och respons. De mellanstatliga förhandlingarna inleddes i februari 2022, och Finland deltog aktivt i processen som en del av Europeiska unionen. I Finlands förhandlingsdelegation ingick representanter från social- och hälsovårdsministeriet, utrikesministeriet samt Institutet för hälsa och välfärd (THL), vilket understryker frågans breda nationella betydelse.

Den nu uppnådda överenskommelsen är en betydande framgång för det internationella samfundet.

Pandemier känner inga nationsgränser, och covid-19-pandemin visade på ett brutalt sätt hur sårbara världen är inför oväntade och snabbt spridande hälsohot. Med det nya pandemiavtalet strävar man efter att skapa starkare strukturer för informationsutbyte, resursallokering och gemensamma åtgärder i krissituationer. Detta kommer inte bara att stärka beredskapen att hantera framtida pandemier mer effektivt, utan också främja global hälsojämlighet.

Det är viktigt att notera att avtalet tydligt fastställer att det inte överför nationell behörighet till WHO. Beslutanderätten i hälsofrågor kvarstår hos medlemsstaterna, vilket har varit en viktig princip för många länder under förhandlingarna. Avtalets syfte är snarare att stärka internationellt samarbete och samordning, inte att försvaga nationellt självbestämmande.

Nästa steg är godkännandet av avtalet vid WHO:s generalförsamling i maj 2025. Generalförsamlingens beslut strävar traditionellt

efter konsensus, vilket innebär att man eftersträvar alla medlemsstaters stöd för att godkänna pandemiavtalet. Därefter kommer varje WHO-medlemsstat att behandla och ansluta sig till avtalet i enlighet med sin egen konstitutionella ordning.

Detta nya pandemiavtal är ett hoppingsivande tecken på att världens länder kan förena sina krafter inför ett gemensamt hot och lära av tidigare erfarenheter. Det skapar hopp om att vi i framtiden kommer att vara bättre rustade att möta globala hälsoutmaningar och skydda människors hälsa och välbefinnande runt om i världen. Avtalet är inte bara ett juridiskt dokument, utan också en symbol för den internationella solidaritetens och samarbetets betydelse för att trygga mänsklighetens gemensamma säkerhet.

Bild
World Health Organization Flag
Author United States Mission
Geneva
Creative Commons Attri-

AI

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

**Podcast in English:
Russian disinformation**
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podstavärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera hög-

kvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechiffrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)

BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)

OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)

IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt artig)

** ASAP: ** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad an-

komsttid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildfilformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett

smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under bältet är du på god väg att dechiffrera det vardagliga språket, från avslappnade texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig att klia dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den underbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini, Aria och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna!

Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.

Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Vasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen.

E-post: wasadagblad@gmail.com

HOROSKOP FÖR MAJ 2025

Maj-horoskop – Stjärnorna snackar strunt (och lite san- ning)

Väduren (21/3–19/4)
Maj börjar med energi! Tyvärr glömde du var du la den. Leta bakom soffan eller i kylskåpet. Kärleken knackar på – öppna dörren, men kolla genom titthålet först.

Oxen (20/4–20/5)
Grattis, det är din månad! Belöna dig själv med tårta, presenter och kanske ett extra glas bubbel. Ekonomin ser stabil ut – tills du går förbi en loppis.

Tvillingarna (21/5–20/6)
Du har svar på allt, men ingen har ställt frågan än. Var försiktig med ordlekar – alla uppskattar inte att kallas för ”morgontrött zombie med kaffeproblem”.

Kräftan (21/6–22/7)
Du känner dig käns-

losam. Det är okej. Särskilt när du råkar se en gullig hund i regn. Karriären rör sig framåt – långsamt, som en snigel på semester.

Lejonet (23/7–22/8)
Maj är din catwalk! Men kom ihåg: alla trottoarer är inte scen. Kärlek blomstrar – likaså ogräset på balkongen. Välj vilken du vattnar.

Jungfrun (23/8–22/9)
Du planerar allt in i minsta detalj. Maj säger: ”Lycka till!” Stjärnorna råder dig att släppa kontrollen – eller åtminstone att prova spontan taco-tisdag.

Vågen (23/9–22/10)
Du väger för och emot. I maj kan du fastna i en beslutsloop – särskilt vid glassdisken. Kärleken är nära, men kanske gömmer sig bakom en bokhylla.

Skorpionen (23/10–21/11)
Du drar till dig hemligheter och drama. Perfekt – maj bjuder på både cliffhangers och oväntade gäster. Tips: ha alltid extra kaffe hemma.

Skytten (22/11–21/12)
Reslusten spritter! Även om det bara blir till mataffären. Maj vill att du provar något nytt – kanske salsa. Eller bara stark sås.

Stenbocken (22/12–19/1)
Du jobbar hårt. Maj viskar: ”Chilla lite.” En picknick i parken kan ge dig fler insikter än tre PowerPoint-presentationer.

Vattumannen (20/1–18/2)
Du är före din tid. Maj är fortfarande i pyjamas. Möt kompromissen – kanske shorts med kavaj? Innovation väntar – bara du hittar din laddsladd.

Fiskarna (19/2–20/3)
Du drömmer dig bort. Maj erbjuder regn, solsken och plötsliga existentiella frågor i kön till posten. Följ intuitionen – men kolla väderprognosen också.

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

EPIGRAM

En fet negress från Hull, som avled
för sin kärleks skull.

Jag tog en avskrift av hennes
gravskrift:
„Hon levde tjock och kärleksfull”.

Det var en ung lady från 'York
som gifte sig med en lord Cork
Och efter en tid av synnerlig id
fick de besök av en stork.

SNUVA

Den blivande svärmodern:
Tänker ni med eder lilla lön gifta er
med min dotter? Den räcker ju inte
ens till hennes näsdukar. Den unge
mannen:
Åå!! Jag visste inte att hon har en
så faslig snuva.

EFTER EN TEATERFÖRESTÄLL- NING.

Herrn: — Min fru, ni var verkligen
utomordentlig i rollen! Ööverträff-
fad. Ingen hade kunnat göra den
bättre än ni!

Damen: —Ni smickrar! Egentligen
borde rollen ha spelats av en ung
och skön kvinna.

Herrn: — Ingalunda. Ni har bevisat
motsatsen!

SPRÅK

- Sigurd Wetterhoff-Asp och Eino
Leinosutto en kväll på König. W.-
A. var inne på sitt älsklingstema
om finska språket såsom varande
urspråket, och hade just uppläst
en av honom på schvungfull tyska
författad dikt, behandlande detta
ämne. Eino Leino hade suttit som
uppmärksam och andaktsfull
lyssnare, men när W.-A. kom till
sluttiraden »O Land, \vo Ioschka
heisst Lusikka! begynte skalden
kasta hjälpsökande blickar omkring
sig.

- Det finns inte ett enda ord i ett
enda språk, som inte kommer från
finskan, försäkrade Wetterhoff-Asp.

— Eino Leino var skeptisk.

— Männe nu inte ändå.

— Nämn något.

— Apotekare, framkastade skalden
på måfå.

— Apotekare, det kommer natur-
ligtvis från aputekijä.

— Naturligtvis, sade Leino, det
måste ju ett barn begripa. Nå men
till exempel magasin. - Magasin .
. . magasin ... Jo, nu har jag det.
När finnarna kasta säckarna på
varandra, så ropa de: makaa siinä!
Därav kominer magasin.

— Jag ger mig, sade Eino Leino.
Skål!

HERR WESTER

En bekant vitsare kom en gång i sälls-
kap in på en restaurang, där han fick se
en bekant herre vid namn Wester sitta
och dricka toddy.

„Hör du, Wester”. utropade han, „kan
du säga mig vad det är för likhet mellan
solen och en toddy?”

„Nej”, svarade han.

„Jo, bägge gå ned i väster”, blev svaret.

GLATT BESVÄR

„Varifrån kommer du?” „Från statio-
nen. Jag följde min svägerska.” „Men
härom dagen sade du ju, att du aldrig
besvärade dig med något sådant för din
svägerskas skull.” „Då hon kommer,
ja, men när hon reser är det något helt
annat.”

INGA DETALJER TACK!

Den amerikanska miljardären var
på bilfärd jorden runt. „Var är
vi nu?” frågade han sin chaufför
under det dammet yrde kring
hjulen. Chauffören böjde sig åt
sidan och sade: : Paris.” „Äsch”,
sade miljardären, „jag bryr mig inte
om några detaljer. Jag menar vilken
världsdel?”

Viikon astronominen kuva:

This spectacular image of the large spiral galaxy NGC 1232 was obtained on September 21, 1998, during a period of good observing conditions. It is based on three exposures in ultra-violet, blue and red light, respectively. The colours of the different regions are well visible : the central areas contain older stars of reddish colour, while the spiral arms are populated by young, blue stars and many star-forming regions. Note the distorted companion galaxy on the left side, shaped like the greek letter "theta".

Credit: ESO

licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License,

Nästa vecka:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot
inläggfrån våra läsare. Kom-
mentarer, historier, minnen,
debatt, nyheter från he-
morten. Sannolikt kommer
detta att vara den viktigaste
delen i denna vår tidning.
Men utrymnet är ju
begränsat, så skriv gärna rätt
så kort! Säsänd gärna inlägg
till:

wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde
att vara bland de första som
annonserar i denna historiska
och hypermodärna dagstid-
ning.

Sänd annonser till
wasadagblad@gmail.com
som jpg, tiff eller png,

WASA DAGBLAD
wasadagblad@gmail.
com